

CAMILLA BRØRUP DYSSEGAARD
JESPER DE HEMMER EGEBERG
KASPER STEENBERG
NERIMAN TIFTIKCI
STINNA VESTERGAARD

**FORSKNINGSKORTLÆGNING
AF HÅNDBARE FORHOLD
TIL GAVN FOR FASTHOLDELSE,
ØGET OPTAG OG FORBEDREDE
RESULTATER I DE GYMNASIALE
UDDANNELSER**

DANSK CLEARINGHOUSE FOR UDDANNELSESFORSKNING 2014

AARHUS UNIVERSITET

Camilla Brørup Dyssegaard, Jesper de Hemmer Egeberg,
Kasper Steenberg, Neriman Tiftikci og Stinna Vestergaard

Forskningskortlægning af håndterbare forhold til gavn for fastholdelse, øget optag og forbedrede resultater i de gymnasiale uddannelser

Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning
Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU)
Aarhus Universitet (2014)

Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning
er en enhed ved Aarhus Universitet

Titel	Forskningskortlægning af håndterbare forhold til gavn for fastholdelse, øget optag og forbedrede resultater i de gymnasiale uddannelser
Copyright	© 2014 by Danish Clearinghouse for Educational Research
ISBN	978-87-7684-865-1, 978-87-7507-326-9 (elektronisk ISBN)
DOI	10.7146/aul.24.27
Sektion	Teknisk Rapport
Reviewgruppe Clearinghouse	Professor Niels Egelund, IUP, Aarhus Universitet Postdoc Camilla Brørup Dyssegaard, leder <i>Videnskabelige assistenter:</i> Jesper de Hemmer Egeberg Kasper Steenberg Neriman Tiftikci Stinna Vestergaard
Projektnummer	15154
Publikationsmåned og år	Januar 2014
Denne rapport citeres som	Dyssegaard, C.B., de Hemmer Egeberg, J., Steenberg, K., Tiftikci, N. & Vestergaard, S. (2014): Forskningskortlægning af håndterbare forhold til gavn for fastholdelse, øget optag og forbedrede resultater i de gymnasiale uddannelser. København: Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet.
Kontaktadresse	Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning Aarhus Universitet Tuborgvej 164 <u>2400 København NV</u> Telefon: +45 87 16 39 42 cbd@dpu.dk http://edu.au.dk/forskning/omraader/danskcldclearinghouseforuddannelsesforskning

Indhold

FORORD	5
SAMMENFATNING	6
HVAD ØNSKER VI AT FÅ AT VIDE?	6
HVEM ØNSKER AT VIDE DET OG HVORFOR?	6
HVAD FANDT VI FREM TIL?	6
HVORDAN KOM VI FREM TIL DISSE RESULTATER?	6
HVOR KAN DER FINDES MERE INFORMATION?	7
INTRODUKTION	8
<i>Baggrund og problemstilling</i>	8
<i>Reviewspørgsmål</i>	11
<i>Reviewer</i>	11
<i>Rapportens opbygning</i>	11
METODER ANVENDT I FORSKNINGSKORTLÆGNINGEN	13
<i>Brief systematisk forskningskortlægning</i>	13
<i>Begrebsmæssige afgrænsninger</i>	13
<i>Søgning</i>	15
<i>Screening</i>	16
<i>Eksklusion</i>	17
<i>Inklusion</i>	17
<i>Referencescreening og fuldttekstscrening</i>	19
<i>Genbeskrivelse/datauddragning af undersøgelser</i>	19
HÅNDBARE FORHOLD TIL GAVN FOR FASTHOLDELSE, ØGET OPTAG OG FORBEDREDE RESULTATER I DE GYMNASIALE UDDANNELSER	22
OVERGANGE OG VALG AF UNGDOMSUDDANNELSE	22
<i>Sammenfatning vedrørende studier rettet mod overgange og valg af ungdomsuddannelse</i>	30
REFORMER	31
<i>Sammenfatning vedrørende studier rettet mod reformer</i>	37
FRAFALD PÅ DE GYMNASIALE UDDANNELSER.....	39
<i>Sammenfatning vedrørende frafald på de gymnasiale uddannelser</i>	57
OPSUMMERING	61
FORSKNINGSKARAKTERISTIK	65
ALMEN KARAKTERISTIK.....	65

METODISK/DESIGNMÆSSIG KARAKTERISTIK	66
REVIEWSPECIFIK KARAKTERISTIK	67
VURDERING AF FORSKNINGSKVALITET OG EVIDENSVÆGT	69
LITTERATURLISTE	75
REFERENCELISTE OVER INKLUDEREDE STUDIER	76

Forord

Hermed udgives denne systematiske forskningskortlægning af håndterbare forhold til gavn for fastholdelse, øget optag og forbedrede resultater i de gymnasiale uddannelser. Projektet er gennemført ved *Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, Aarhus Universitet*. Opdragsgiver har været *Tænketanken DEA*. Projektet er gennemført i perioden 1. september 2013 til 1. februar 2014.

Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning ønsker at takke *Tænketanken DEA* for den tildelte opgave.

Camilla Brørup Dyssegaard

København 01.02.2014

Sammenfatning

Hvad ønsker vi at få at vide?

Hvilke politisk håndterbare forhold kan, via en målrettet indsats, gøre en forskel i forhold til elevoptag, elevfrafald og elevudbytte i de gymnasiale uddannelser?

Hvem ønsker at vide det og hvorfor?

Opdragsgiver er *Tænk tanken DEA*, der har nedsat en ungdomsuddannelseskommission, som skal komme med forslag til en reform af de danske ungdomsuddannelser.

Hvad fandt vi frem til?

Vi fandt i alt 23 studier, der levede op til kortlægningens inklusionskriterier. Studierne er publiceret i form af 23 referencer fra år 2005 ff. Studierne har undersøgt håndterbare forhold til gavn for fastholdelse, øget optag og forbedrede resultater i de gymnasiale uddannelser. 18 af disse studier blev vurderet til at være af medium eller høj forskningskvalitet.

Hvordan kom vi frem til disse resultater?

Forskningskortlægningen er gennemført på det grundlag, der er beskrevet i Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning *Konceptnotat* samt *Notat om forskningskvalitet*.

Den er skabt ved et gennemløb af en række trin og processer på eksplicit og transparent vis. Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning har valgt i denne sammenhæng at anvende særligt software til arbejdet, EPPI-Reviewer.

Hvor kan der findes mere information?

På Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning hjemmeside kan man finde et link til det forskningsgrundlag, Konceptnotat samt Notat om forskningskvalitet, som styrer forskningsprocessen i Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning:

<http://edu.au.dk/forskning/omraader/danskcLEARINGHOUSEFORUDDANNELSESFORSKNING/>
<http://edu.au.dk/fileadmin/www.dpu.dk/omdpu/danskcLEARINGHOUSEFORUDDANNELESFORSKNING/udgivelser/>

Notat_om_Forskningkvalitet_15.11.12.pdf

Introduktion

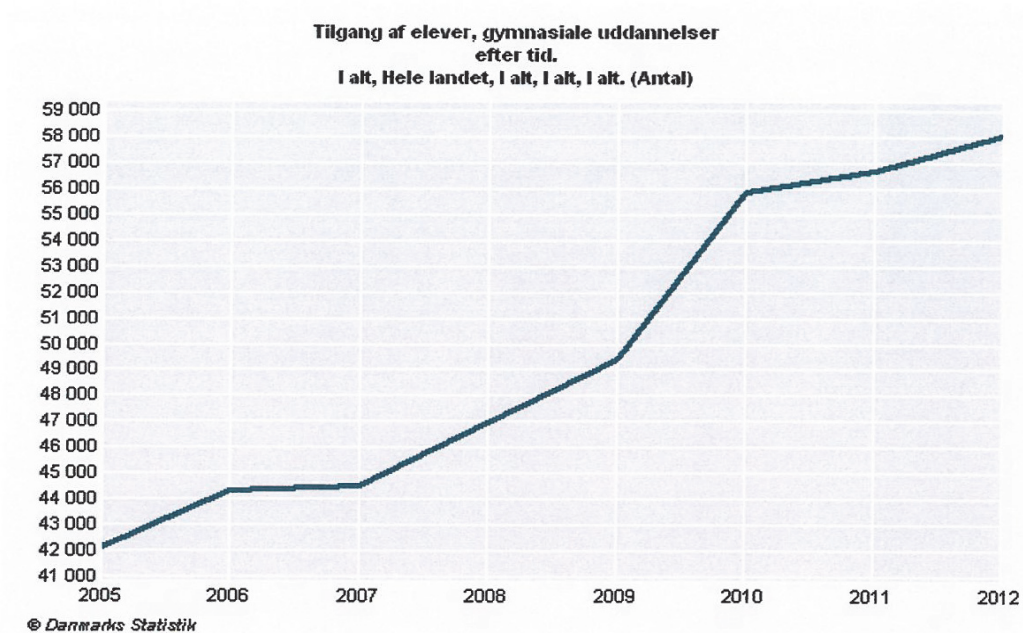
Baggrund og problemstilling

Denne rapport er udformet på baggrund af en kontrakt mellem Tænk tanken DEA og Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, Aarhus Universitet. Regeringen har en målsætning om, at 95 % af en ungdomsårgang skal gennemføre mindst en ungdomsuddannelse. Ifølge nye tal fra Danmarks Statistik i 2013 har 67 % af de 25-årige fuldført en ungdomsuddannelse i 2012, hvilket er et fald på fem procentpoint siden 2004. Endvidere viser tallene, at STX er godt på vej til at overhale erhvervsuddannelserne. I 2004 var det 44 % af de 25-årige med en ungdomsuddannelse, der havde en erhvervsuddannelse. I 2012 er det 37 %. I 2012 havde 36 % af de 25-årige med en ungdomsuddannelse en STX, hvilket er en stigning på fire procentpoint siden 2004.

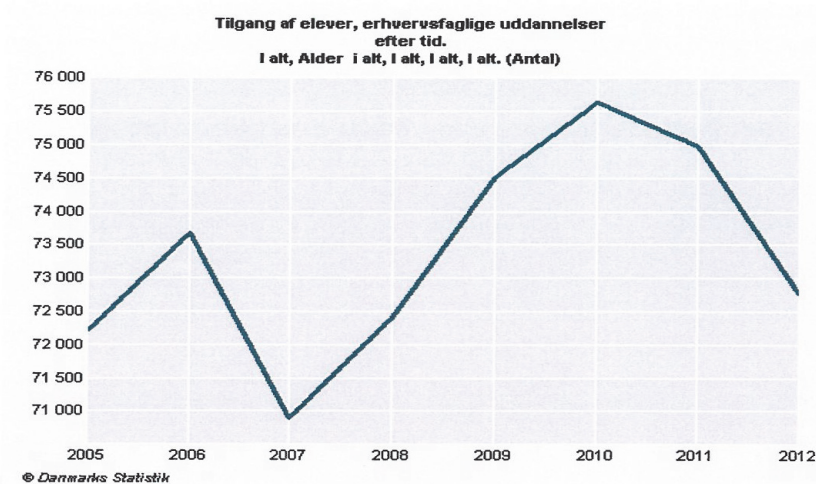
I en undersøgelse af Danske Gymnasieelevers Sammenslutning (2013) blandt 1700 gymnasieelever udtaler hver fjerde, at de ikke følte sig klar til at vælge en ungdomsuddannelse. Tilgangen af elever til de gymnasiale uddannelser har været jævnt stigende siden 2005¹.

---

¹ <http://www.dst.dk/da/statistik/emner/fuldtidsuddannelser/gymnasiale-uddannelser.aspx>

Tilsvarende har der været et markant fald i ansøgninger til erhvervsuddannelserne siden 2010².

²http://www.statistikbanken.dk/statbank5a/Graphics/MakeGraph.asp?menu=y&pxfile=20141229449133255936U29107.px&gr_type=0&PLanguage=0

Formålet med en gymnasial uddannelse er, at den skal forberede til en videregående uddannelse. I en ny analyse af studenterårgang 2002 fra Danmarks Statistik (2013) ses det, at 10 % af studenterne efter 10 år enten har afbrudt en efterfølgende uddannelse eller slet ikke er kommet i gang. I forhold til studenter fra de almengymnasiale uddannelser (STX, studenterkursus, HF) er der tale om 10 %, og for de erhvervsgymnasiale studenter (HHX og HTX) er andelen 12 %. Efter 10 år har 36 % af studenterne med en højere handelseksamen (HHX) taget en erhvervsuddannelse. I forhold til studenterne fra 2002 fra en almengymnasial uddannelse havde 9 % efterfølgende fuldført en erhvervsuddannelse.

I 2012 fortog Dansk erhverv en analyse, der viser, at unge, som tager en erhvervsuddannelse efter de er færdige med en gymnasial uddannelse, koster 600 millioner kr. om året (Munkøe & Christensen, 2012).

DEA har i maj 2013 nedsat en ungdomsuddannelseskommision, som skal komme med forslag til en reform af de danske ungdomsuddannelser. Kommisionen skal komme med forslag til analyser og politiske anbefalinger.

DEA har derfor bestilt en brief systematisk forskningskortlægning, der har til formål at kortlægge den empirisk funderede viden fra den gymnasiale uddannelsesforskning i seks europæiske lande: Danmark, Tyskland, Holland, Schweiz, Sverige og Østrig. Feltet belyses med forskning publiceret 2005 ff. Undersøgelsen vil blive delt op i to temaer, hvor det vil blive kortlagt hvilke strukturelle, organisatoriske og institutionelle forhold, der påvirker: 1) hvorfor unge vælger at søge ind på en gymnasial uddannelse, 2) hvorvidt unge under uddannelse fastholdes og gennemfører en gymnasial uddannelse, og 3) med hvilke resultater uddannelsen gennemføres. I fremstillingen vil der blive lagt vægt på resultater fra undersøgelser, der belyser håndterbare forhold ("malleable factors"), dvs. sådanne, hvor der fra politisk hold ved en målrettet indsats kan gøres en forskel. De to temaer vil blive undersøgt gennem forskning vedrørende hele det gymnasiale uddannelsessystem. Undersøgelsen vil således blive gennemført med fokus på systemet som helhed frem for med fokus på de enkelte uddannelsesretninger eller den enkelte uddannelsesinstitution. Hermed vil undersøgelsen omfatte faktorer, der direkte kan påvirkes fra politisk hold.

De to temaer er:

1) Indgang til de gymnasiale uddannelser: Under dette tema kortlægges, hvilken overordnet policy forskningen peger på kan have en gavnlige effekt på uddannelsesvalg, motivation og succesfuld rekruttering. Herunder kunne man eksempelvis forestille sig at belyse adgangs begrænsninger/forudsætninger, uddannelse og udbredelse af studieretninger og muligheder for videreuddannelse samt offentlig prestige ranking og branding. Sammenfattet har dette tema til formål at undersøge, hvad der får unge til at søge ind på en gymnasial uddannelse.

2) Under uddannelse: Det andet tema har til formål at kortlægge, hvilken overordnet policy der synes at reducere elevernes frafald samt at højne deres gennemførelsesrate og resultater, mens de går på et gymnasium. Organisering af uddannelsesinstitutionerne, fagretningerne, studievejledning, finansiering og tilskud samt timefordeling kunne indgå herunder. Sammenfattet er temaets formål at kortlægge, hvilke strukturelle betingelser der får flest unge til at gennemføre gymnasiet og til at præstere optimalt.

Reviewspørgsmål

De to temaer vil blive undersøgt gennem følgende reviewspørgsmål:

Hvilke politisk håndterbare forhold kan via en målrettet indsats gøre en forskel i forhold til elevoptag, elevfrafald og elevudbytte på de gymnasiale uddannelser?

Reviewer

Da dette er en brief forskningskortlægning har der ikke været tilknyttet en egentlig reviewgruppe. I stedet har professor Niels Egelund fungeret som reviewer på processen. Niels Egelund har bidraget med input til processen undervejs i relation til søgninger og studier.

Rapportens opbygning

Kapitel 2 beskriver det metodiske grundlag. Her omtales de begrebsmæssige rammer for arbejdet og de databaser og profiler, som er anvendt til at finde relevante undersøgelser. Dernæst behandles screeningen af de mange fund fra

søgningerne. Endelig behandles de fremgangsmåder, der er taget i anvendelse for at uddrage data i de relevante undersøgelser.

I kapitel 3 tematiseres og gennemgås de 18 inkluderede studier. Kapitel 4 er en sammenfatning af de overordnede resultater. I kapitel 5 gives en kort karakteristik af den inkluderede forskning.

Metoder anvendt i forskningskortlægnings

Brief systematisk forskningskortlægning

I en forskningskortlægning foretages en systematisk beskrivelse og afdækning af forskningen som defineret af et reviewspørgsmål (Gough et al., 2012). En forskningskortlægning adskiller sig fra et review ved, at resultaterne af forskningen ikke syntetiseres, men Clearinghouse's forskningskortlægninger indeholder også sammenfatninger af den kortlagte forskning, hvor de overordnede tendenser af forskningen beskrives.

En brief systematisk forskningskortlægning gennemføres hurtigere end en traditionel, fuld systematisk forskningskortlægning og adskiller sig ved, at den kan skabe overblik over et felt inden for en kortere tidsperiode end en traditionel, systematisk kortlægning, der normalt varer ca. 1/2 år. En systematisk forskningskortlægning og en brief forskningskortlægning bygger på fælles principper og gennemløber ens processer, men i en brief forskningskortlægning arbejdes mindre i dybden i de forskellige faser af processen. Disse processer belyses nærmere i det følgende.

Begrebsmæssige afgrænsninger

I denne forskningskortlægning er der ledt efter svar på reviewspørgsmålet: Hvilke politisk håndterbare forhold kan, via en målrettet indsats, gøre en forskel i forhold til elevoptag, elevfrafald og elevudbytte på de gymnasiale uddannelser?

Ved gennemførelsen af forskningskortlægningen blev følgende begrebsmæssige bestemmelser og afgrænsninger anvendt:

De gymnasiale uddannelser

De gymnasiale uddannelser omfatter både STX, HF, Studenterkurser, HHX, HTX, og hvad der svarer hertil internationalt.

Politisk håndterbare forhold

Alle tiltag, der kan påvirkes gennem uddannelsespolitik. Der er tale om overordnede tiltag, der påvirker hele gymnasieuddannelsessystemet og ikke kun lokalt på den enkelte institution eller uddannelse.

Elevoptag

Herved forstås både antal elever, der går på en gymnasieuddannelse, og motivationsfaktorer for at søge en gymnasial uddannelse.

Elevfrafald

Der er tale om frafald, når en elev stopper på en påbegyndt gymnasieuddannelse, inden den er fuldført.

Elevresultater

Elevresultater forstås som elevernes almenfaglige udbytte.

Tidsmæssig afgrænsning

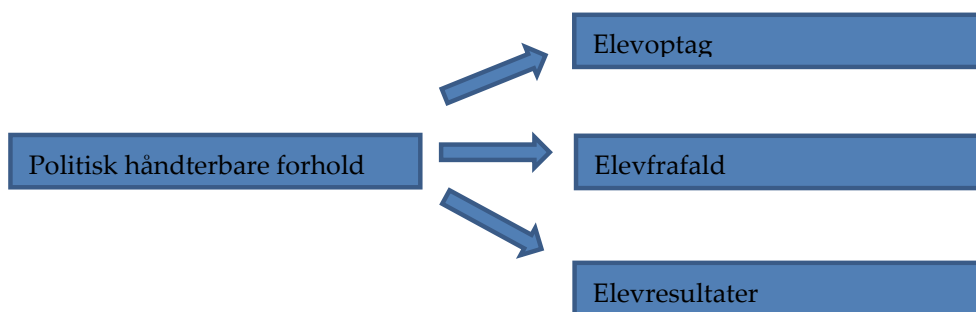
Forskningskortlægningen er tidsmæssigt afgrænset til studier, der er publiceret i 2005 eller senere.

Geografisk afgrænsning

Geografisk er forskningskortlægningen afgrænset således, at der er inddraget studier fra Danmark, Sverige, Tyskland, Holland, Schweiz og Østrig.

Opsummerende undersøges i kortlægningen de tre forhold: elevoptag, elevfrafald og elevresultater, samt hvordan disse kan påvirkes gennem politisk håndterbare forhold som illustreret i nedenstående figur:

Søgning

Tabel 1 herunder viser hvilke databaser, der er afsøgt, hvornår de er afsøgt og antallet af hits.

Ressource	Søgedato	Hits
ERIC (Proquest)	20.09.2013	1694
Fis Bildung	25.09.2013	591
Forskningsdatabasen	18.09.2013	44
Bibliotek.dk	19.09.2013	46
DiVA	25.09.2013	271
Libris	17.09.2013	15
Datenbank SKBF	20.09.2013	16
Handsearch journals	15.10.2013	941
Handsearch	19.09.2013	13
References from references	Continuous	7
References from reviewer	Continuous	0

Tabel 1: Foretagne søgninger og hits

I alt blev fundet 3.638 referencer.

Baser og ressourcerne i tabellen er disse:

- *ERIC* er den største pædagogiske database i verden. Den er afsøgt i versionen hos databasEUdbyderen, Proquest. ERIC er mest dækkende for den angloamerikanske forskning, men dækker også anden uddannelsesforskning.
- *FIS Bildung* er den største database for tysksproget pædagogisk litteratur. Den indeholder udover litteratur fra Tyskland også litteratur fra Østrig, Schweiz og andre lande med udgivelser på tysk.
- *Forskningsdatabasen* er database for danske forskningsinstitutioner.
- *Bibliotek.dk* er en database for udgivelser på de danske biblioteker.
- *DIVA* er en svensk database for svenske forskningsinstitutioner.
- *Libris* er de svenske universiteter og forskningsbibliotekers database.
- *Datenbank der SKBF* er en database over schweizisk uddannelsesforskning
- Der er foretaget en håndsøgning af tre centrale, internationale tidsskrifter om uddannelse og uddannelsespolitik. Disse er *Nordic studies in education*, *European Journal of Education* og *Journal of education policy*.
- Til at supplere de fundne referencer er projektets reviewer blevet spurgt om studier ud over de fundne (*referencer fra reviewer*).
- Er der i studierne fundet henvisninger til øvrige relevante studier, er disse blevet kategoriseret som *referencer fra referencer*.

I sproglig henseende er der søgt efter forskning på dansk, svensk, engelsk og tysk. Der er søgt efter studier om gymnasieuddannelserne, der vedrører elevoptag, elevfracfald og elevresultater. Sigtet med søgningerne har været at finde al forskning om gymnasieuddannelserne og de tre politisk håndterbare forhold: elevoptag, elevfracfald og elevresultater. Der er derfor fundet et stort materiale. I screeningen, se nedenfor, har derfor været meget materiale, der skulle sorteres fra på grund af manglende relevans.

Screening

En del af databaserne, der er afsøgt, har overlap. Derfor har det været nødvendigt at fjerne dubletter. En given reference skal naturligvis kun optræde en gang. Der er fjernet 83 dubletter. For at finde studier, der var relevante i forhold

til at undersøge reviewspørgsmålet, blev de resterende 3.555 studier screenet efter følgende inklusionskriterier:

Eksklusion

- Ikke fra Danmark, Sverige, Holland, Tyskland, Schweiz eller Østrig.
Wrong Country
- Ikke en empirisk undersøgelse: Wrong paper
- Studierne undersøger effekten af indsatser rettet mod didaktisk-metodiske forhold: Wrong scope
- Studiet undersøger ikke forhold relateret til optagelsesvalg, frafald/fastholdelse eller resultater: Wrong scope
- Studiet undersøger kun socioøkonomiske baggrunde i forhold til optagelsesvalg, frafald/fastholdelse eller resultater: Wrong scope
- Undersøgelser af sammenhænge mellem indsatser rettet mod elever i gymnasieuddannelserne og outcomes senere i livsforløbet fx på arbejdsmarkedet eller socioøkonomiske forhold. Wrong scope
- Studierne omhandler en speciel gruppe af børn med diagnoser og særlige behov: Wrong scope.

Inklusion

- Studierne undersøger hvilke politisk håndterbare forhold, der har betydning øget optag, elevresultater og elevfastholdelse i de gymnasiale uddannelser.

Kvaliteten af forskningen indgik ikke i screeningen. Dette forhold spiller først en rolle efter screeningen, hvor alle relevante undersøgelser var identificeret. I første omgang er der sorteret på baggrund af oplysninger, der findes om referencerne i de afsøgte databaser, dvs. særligt titler og abstracts. Eksklusion er kun sket på et sikkert grundlag. Medarbejdere fra Clearinghouse har gennemført screeningen, og ved studier, hvor der har været tvivlsspørgsmål, har to medarbejdere screenet pågældende studier. Undervejs i processen har mange referencer været midlertidigt placeret under "Utilstrækkelig information til sik-

ker screening”. Først når det dokument, referencen henviste til, blev fremskaffet, har referencen kunnet fjernes fra denne placering. Det samlede resultat af screeningens to processer er skitseret i Tabel 2 herunder.

Grund til eksklusion/ inklusion	Grund forklaret	Antal
Forkert scope	Reference bidrager ikke med viden om hvilke politisk håndterbare forhold, der kan have en virkning på valg af, frafald på eller resultater på de gymnasiale uddannelser.	1.821
Forkert dokument	Referencen redegør ikke for empirisk forskning. Fx policy-dokumenter, anmeldelser, “opinion papers”, manualer, lærebøger, bibliografier, teoretiske papirer, filosofiske analyser, rent forskningsmetodologiske bidrag.	120
Forkert forskning	Referencen bidrager ikke med data og resultater fra original forskning, fx forholder sig kun til forskning udført og rapporteret af andre. Systematiske reviews inkluderes dog.	10
Forkert sprog	Referencen er ikke publiceret på dansk, engelsk, svensk eller tysk	29
Forkert skolekontekst	Referencen bidrager ikke med data eller resultater om de gymnasiale uddannelser	36
Forkert land	Referencen giver ikke data og resultater fra Danmark, Holland, Schweiz, Sverige, Tyskland eller Østrig.	1.513
Forkert tidspunkt	Referencen er publiceret før 2005	3
Inklusion	Original empirisk forskning om politisk håndterbare forhold, der kan have en virkning på valg af, frafald på eller resultater på de gymnasiale uddannelser.	23

Tabel 2: Oversigt over den samlede screening

Referencescreening og fuldtekstscreening

Efter fjernelse af dubletter blev alle referencer sorteret i de otte kategorier, der kan ses i Tabel 2.

I første omgang er der sorteret på baggrund af oplysninger, der findes om referencerne i de afsøgte databaser, dvs. titler, abstracts osv. Selve sorteringen, eksklusion eller inklusion, er sket systematisk.

Eksklusion er kun sket på sikkert grundlag. Undervejs i processen har mange referencer været midlertidigt placeret under: *'Markering utilstrækkelige oplysninger'*. Først når der var skaffet yderligere informationer om referencen, eller når det dokument, som referencen viser hen til, blev fremskaffet, har referencen kunnet fjernes fra denne placering.

Alt, der ikke sikkert kunne ekskluderes i referencescreeningen, dvs. foreløbigt inkluderet, er derefter fremskaffet. Alle de fremskaffede bøger, rapporter og artikler er derefter screenet på baggrund af den fulde tekst.

Efter fuldtekstscreeningen var 23 forskellige undersøgelser inkluderet. Disse 23 undersøgelser er alle blevet genbeskrevet og kvalitetsvurderet af medarbejdere fra Clearinghouse.

Genbeskrivelse/datauddragning af undersøgelser

Genbeskrivelses- og vurderingssystem, "EPPI Centre data extraction and coding tool for education v2.0", er anvendt. Systemet er skabt af EPPI Centre ved Institute of Education, London University, som er en af Clearinghouse's internationale samarbejdspartnere. Clearinghouse har erfaring med anvendelse af systemet igennem syv år i mange reviewprocesser. På baggrund af denne erfaring er der foretaget nogle få redaktionelle ændringer i systemet rettet mod løsning af den foreliggende opgave. EPPI-systemet muliggør genbeskrivelse og vurdering af både mere kvantitativt og mere kvalitativt orienterede undersøgelser. Det må derfor anses for velegnet til genbeskrivelse af den type undersøgelser, der indgår her.

Udover dette almene system har Clearinghouse skabt et mindre genbeskrivelsessystem rettet direkte mod beskrivelse af nærværende forskningskortlægnings scope, politisk håndterbare forhold på de gymnasiale uddannelser.

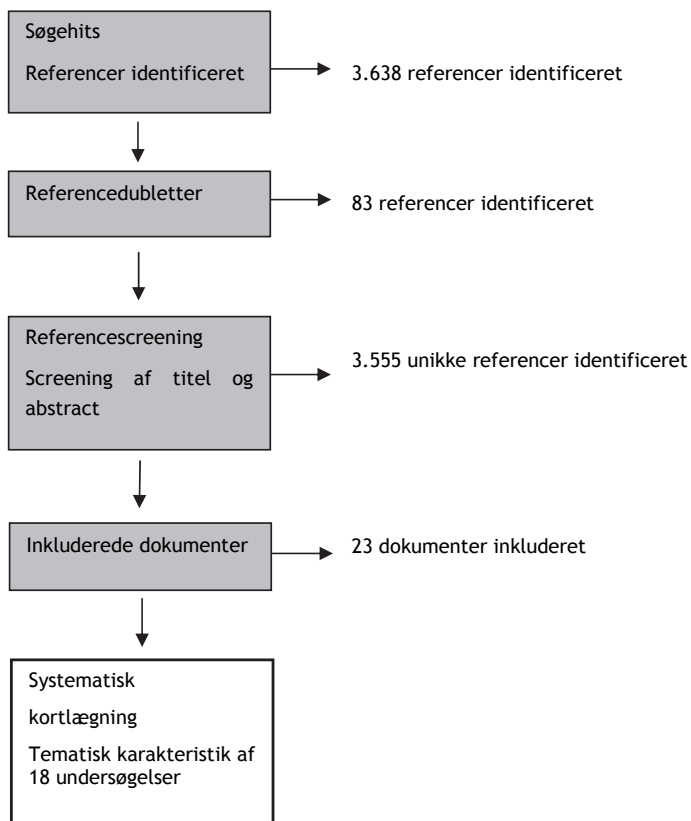
Alle undersøgelser er genbeskrevet og kvalitetsvurderet med både det almene og det specifikke system. Både det almene og det reviewspecifikke genbeskrivelsessystem indeholder en række spørgsmål, der skal besvares for alle undersøgelser.

Det almene system dækker en undersøgelses formål, kontekst, design, metode, resultater og forsknings- og rapporteringskvalitet. Det består af sektioner, som indeholder spørgsmål, som er forbundet med multiple choice-svarmuligheder. Der kan overalt indsættes uddybende kommentarer til givne afkrydsningsvar.

Det reviewspecifikke system er opbygget med samme struktur som det almene system. Det dækker: karakteristika ved vurdering af håndterbare forhold til gavn for fastholdelse, øget optag og forbedrede resultater i de gymnasiale uddannelser.

Genbeskrivelserne er foretaget i et samarbejde mellem medarbejdere fra Clearinghouse. Kortlægningen af feltets forskning er baseret på genbeskrivelserne af de 23 inkluderede undersøgelser.

Figur 1 viser forskningskortlægningens forløb fra søgehits til den genbeskrevne mængde af undersøgelser med tilstrækkelig forskningskvalitet.

Figur 1: Filtrering af referencer fra søgning over kortlægning

Håndterbare forhold til gavn for fastholdelse, øget optag og forbedrede resultater i de gymnasiale uddannelser

Der er 18 studier, som kan belyse spørgsmålet om, hvilke håndterbare forhold der er til gavn for fastholdelse, øget optag og forbedrede resultater for elever på de gymnasiale uddannelser. De 18 studier har en tilstrækkelig forskningsmæssig kvalitet på området, dvs., studierne resultater kan give belæg for videnskabeligt baserede anvisninger til policy.

De 18 studier er inddelt i tre temaer: Overgange og valg af ungdomsuddannelse, Reformen og Frafald på de gymnasiale uddannelser.

Overgange og valg af ungdomsuddannelse

De seks studier i denne kategori undersøger overgange og valg af ungdomsuddannelse.

Geografisk fordeler studierne sig således: fire fra Danmark, et fra Tyskland og et fra Schweiz

De fire danske studier

I en undersøgelse foretaget af *Danmarks Evalueringsinstitut* (2013) er formålet at tilvejebringe viden dels om de forhold, der har betydning for studenternes uddannelsesvalg og -forløb, dels om de tanker og forestillinger om uddannelse, der findes blandt gruppen af studenter, som vælger at tage både en gymnasial uddannelse og en erhvervsuddannelse.

Studiet er en mixed methods-undersøgelse, hvor der er gjort brug af data vedrørende 31.071 studenter fra årgang 2007. I undersøgelsen ses bort fra dimitterende fra studenterkurser, HF-enkeltfag og personer med international studentereksamen. Undersøgelsen bygger på følgende kvalitative og kvantitative datakilder:

- Registerundersøgelse baseret på data leveret af Danmarks Statistik
- Spørgeskemaundersøgelse blandt studenter fra 2007, der per oktober 2011 er i gang med eller har gennemført en erhvervsuddannelse
- 20 semistrukturerede telefoninterview med studenter, der er i gang med eller har gennemført en erhvervsuddannelse.

Andelen af studenter fra årgang 2007, der er i gang med eller har afsluttet en erhvervsuddannelse, udgør 13 procent svarende til 3.909 personer.

Resultaterne af undersøgelsen tegner et overordnet billede af, at de studenter, der fortsætter på en erhvervsuddannelse, har været glade for deres gymnasietid, har karakterer, der ligger noget under andre studenter, og giver udtryk for, at de godt kunne have tænkt sig en mere praktisk rettet undervisning. Studenterne på erhvervsuddannelserne opfatter ikke deres studentereksamen som spildt tid, men snarere som en opkvalificering af deres kompetencer, der stiller dem bedre på arbejdsmarkedet, giver dem større valgmuligheder i forhold til efteruddannelse og giver dem tid til at modnes, inden de skal vælge erhvervsretning.

En femtedel af studenterne på erhvervsuddannelserne overvejede at begynde på en erhvervsuddannelse efter grundskolen, men valgte til sidst gymnasiet. Det er et gennemgående træk, at studenterne oplevede valget mellem en gymnasial uddannelse eller erhvervsuddannelse efter grundskolen som værende meget skelsættende, men samtidig ikke som et vanskeligt valg. De fleste anså gymnasiet som en naturlig forlængelse af grundskolen.

Et fælles karakteristikum for studenterne, som vælger en erhvervsuddannelse efterfølgende, er, at de oplevede valget af en erhvervsuddannelse efter grundskolen som et skelsættende sporskifte, hvor valget af en erhvervsuddan-

nelse efter gymnasietiden oplevedes som et enkelt skridt på vejen. Ca. to tredjedele overvejer at tage en anden uddannelse på et senere tidspunkt.

Overordnet viser undersøgelsen, at valget af en gymnasial uddannelse af mange opleves som en naturlig fortsættelse af grundskolen, hvorfor det diskuteres, i hvilket omfang dette hænger sammen med grundskolens og især udskolingens indretning. Det konkluderes på baggrund af undersøgelsen, at det derfor er vigtigt at undersøge, om og i givet fald i hvilket omfang grundskolen i sin struktur og kultur og i sit indhold peger hen mod og forbereder til de gymnasiale uddannelser. Det konkluderes, at mulighederne for at "åbne" grundskolen overfor erhvervsuddannelserne, for eksempel ved at udvikle de praktiske fags placering og rolle i grundskolen, burde undersøges.

Andersen (2005) har undersøgt sammenhænge mellem en række forhold: køn, familiemæssig baggrund, fagligt niveau i niende klasse og interesser og elevernes valg af ungdomsuddannelse, herunder erhvervsuddannelser, efter niende klasse.

Rapporten bygger på data fra PISA-undersøgelsen fra 2000, hvor elever fra årgangene 1983 og 1984 fik testet deres færdigheder, ligesom de besvarede et spørgeskema om egne forhold. I 2004 blev 3.073 af de testede elever fra årgang 1984 interviewet vedrørende valg af uddannelse, interesser, og hvad der havde betydning for valg af uddannelse efter niende klasse. I nærværende rapport anvendes kun data fra 2004, og undersøgelsen er dermed et tværsnitstudie. I rapporten undersøges sammenhænge mellem valg af uddannelse og elevernes begrundelser for valg af uddannelse gennem kvantitative analyser. Der skelnes mellem tre erhvervsuddannelser: 1) handelsskolernes uddannelser (bortset fra HHX), 2) uddannelser på tekniske skoler og social- og sundhedsuddannelser (SOSU), 3) fire gymnasiale uddannelser, det almene gymnasium, HF, HTX og HHX. De tekniske skoler omfatter en række meget forskellige uddannelser såsom bygge og anlæg, mekanik, håndværk, teknik og service. Eleverne på hver af de syv uddannelser blev præsenteret for 14 forskellige forhold, der hver især kunne have haft betydning for beslutningen om, hvad de skulle lave efter grundskolen. Vægten af forholdene udregnes for eleverne på hver af de syv uddannelser, så elever, der valgte forskellige uddannelser, kunne sammenlignes.

Overordnet viser rapportens resultater, at elever på erhvervsuddannelserne i højere grad end elever på de gymnasiale uddannelser samlet set angav skoletræthed, behov for at tjene penge og positive erfaringer fra erhvervspraktik som begrundelser for valg af uddannelse. En fjerde væsentlig begrundelse for valg af erhvervsuddannelse var fremtidige beskæftigelsesmuligheder, men denne begrundelse var mere væsentlig for elever fra de gymnasiale uddannelser. Faglige interesser var en af de væsentligste begrundelser for valg af uddannelse for både elever fra de gymnasiale og de erhvervsrettede uddannelser. For elever fra handelsskoler og SOSU-uddannelser var det dog en mindre væsentlig begrundelse sammenlignet med elever fra det almene gymnasium, HTX og de tekniske skoler, hvor det for sidstnævnte var den væsentligste begrundelse.

I en anden undersøgelse foretaget af *Danmarks Evalueringsinstitut* (2012) er formålet at foretage en evaluering af hvilke typer af indsatser, som eleverne i 10. klasse tilbydes efter indførelsen af nye regler, og hvilke faktorer der har betydning for at øge elevernes motivation for at starte på en ungdomsuddannelse. De nye regler om 10. klasse, der er trådt i kraft fra skoleåret 2008/09, handler blandt andet om, at 10. klasse skal målrettes de elever, som efter 9. klasse har behov for yderligere faglig opkvalificering og afklaring af uddannelsesvalg for at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse.

Denne evaluering er anden del ud af tre dele af en større evaluering af 10. klasse.

Studiet er udformet som et longitudinelt kohortestudie, der udover at inddrage data fra første del af evalueringen indsamler data ved hjælp af telefoninterviews med 15 lærere i 10. klasse, en spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 10. klasse (N=2.902) og en spørgeskemaundersøgelse blandt lærere i 10. klasse (N=558). Analysestrategierne består af (1) en deskriptiv analyse, (2) sammenholdelse af elevspørgeskemabesvarelser fra 9. klasse og 10. klasse og (3) ved hjælp af en statistisk model en undersøgelse af hvilke faktorer, der har betydning for, om eleverne øger deres motivation for ungdomsuddannelse.

Resultaterne viser, at der er stor variation i, hvilke indsatser der tilbydes i 10.klasserne. Indsatserne er særligt afhængige af, hvilken skoleform der udbydes i 10. klasse (10. klasse på folkeskole, 10.-klasse-center, ungdomsskole, privatskole/friskole eller efterskole). 10. klassetilbuddene på folkeskolerne og i 10.-

klasse-centrene vægter brobygning højt og tilbyder længerevarende brobygningsforløb. I løbet af brobygningsforløbet etableres desuden et længerevarende samarbejde med ungdomsuddannelserne rettet mod at udvikle brobygningsforløbene. Ligeledes prioriterer ungdomsskolerne de afklarende indsatser for eksempel ved obligatoriske brobygningsforløb. På efterskolerne er vejledning i højere grad tilgængelig sammenlignet med andre skoleformer. På efterskolen er vejlederne også lærere, og derfor er vejlederne lettere tilgængelige for eleverne, når de har behov for vejledning.

Når elevernes vurderinger af deres egen uddannelsesparathed, skoletrivsel og motivation i 10. klasse sammenholdes med deres vurderinger i 9. klasse ses, at den gruppe, der havde de laveste vurderinger i 9. klasse, giver mere positive vurderinger i 10. klasse. De ændrer især deres vurderinger af, hvor vigtigt det er for dem at få en ungdomsuddannelse, hvor godt de synes om at gå i skole, deres relationer til klassekammerater og lærere og deres egne personlige og sociale kompetencer. Den samlede elevgruppe udvikler sig dog ikke i samme grad.

Studiet finder, at der er stor forskel på elever, som starter på en erhvervsuddannelse efter henholdsvis 9. klasse og 10. klasse, hvor eleverne vurderer deres egen uddannelsesparathed, skoletrivsel og motivation mere positivt, når de starter på en erhvervsuddannelse efter 10. klasse. Dette mønster findes ikke på samme måde blandt elever, der vælger en gymnasial uddannelse efter henholdsvis 9. klasse eller 10. klasse.

Der er ingen signifikante forskelle på elevernes vurderinger af deres personlige og sociale kompetencer, når de starter på en gymnasial uddannelse efter henholdsvis 9. klasse og 10. klasse. Hvad angår elevernes faglige kompetencer, vurderer de elever, der starter på en gymnasial uddannelse efter 9. klasse, deres faglige kompetencer højest.

Det fremhæves i evalueringen, at det har positiv betydning for elevernes udvikling af motivation for en ungdomsuddannelse i løbet af 10. klasse, at de har været tilfredse med valget af valgfag og linjer i 10. klasse, og at den vejledning, de har fået, har levet op til deres behov, især fremhæves vejledning om praktik og brobygning som særligt motivationsfremmende.

Pless og Katznelson (2005) har undersøgt hvilke faktorer, der motiverer valget af en erhvervsuddannelse set i forhold til en gymnasial uddannelse, 10. klasse eller ufaglært arbejde blandt elever på grundskolens ottende og niende klassetrin. Studiet indbefatter således undersøgelser af elevernes foreløbige præferencer, deres forestillinger om og indtryk af uddannelsesvalget, uddannelsernes indhold, elevernes forestillinger om sammenhængen mellem uddannelsesvalg og senere erhvervsmuligheder samt skolens og forældrenes rolle i forhold til uddannelsesvalg.

Studiet anvender et overvejende casestudiebaseret design, hvori kvalitative data fra interviews med elever og vejledere fra 12 niendeklasser samt en række observationer af vejledningssamtaler, forældresamtaler, forældremøder og lignende indgår. Der er også indhentet yderligere kvalitative data fra blandt andet elevernes evalueringer af praktikforløb og stile, hvori eleverne beskriver deres forestillinger om fremtidige studievalg. Disse suppleres med deskriptiv statistik baseret på spørgeskemaer besvaret af 1.158 elever fra ottende klasse. Studiets samlede resultater i forhold til tilvalget af erhvervsuddannelser peger på to væsentlige forhold. For det første er der forskel på de elever, der i ottende klasse tilkendegiver, at de overvejer at vælge tekniske erhvervsuddannelser, og dem, der hælder til mere handelsorienterede erhvervsuddannelser. Drengene fra hjem med lavere uddannelsesniveau vælger oftest de tekniske erhvervsuddannelser frem for andre, og dette sammenfalder med, at de tekniske erhvervsuddannelser har langt lavere social status end både de gymnasiale uddannelser og de handelsorienterede erhvervsuddannelser. For det andet tegner studiets resultater et billede af, at eleverne overordnet forstår uddannelsesvalget som et valg mellem helt praktiske og helt boglige uddannelser, der foregår på en teknisk skole eller et gymnasium. Boglige uddannelser opfattes videre som finere blandt eleverne, og som noget der er forbeholdt de kløgtigere elever. I det hele taget peger resultaterne på, at de unge opfatter valget af ungdomsuddannelse som en form for prestigehierarki med de tekniske erhvervsuddannelser langt nede ad rangstigen. Endelig peger studiets resultater på, at eleverne har en lav grad af kendskab til de uddannelser, de skal vælge imellem, samt til sammenhængen mellem uddannelsesvalg og forskellige erhverv. Meget tyder også på, at en stor andel vælger gymnasiale uddannelser for at udskyde et mere defini-

tivt uddannelsesvalg til senere i livet, hvilket ikke i samme grad synes at være tilfældet for de elever, der hælder mod at vælge erhvervsuddannelserne.

Det tyske studie

I et studie af *Kleine et al.* (2010) undersøges, hvilken betydning institutionelle rammebetingelser ved overgangen fra 4. til 5. klasse i de tyske delstater Bayern og Hessen har på forældres uddannelsesambitioner og lærernes anbefalinger til børnenes videre uddannelse efter 4. klasse.

I alle tyske delstater, på nær Berlin og Brandenburg, finder en overgang efter 4. klasse sted, hvor børnene opdeles i forskellige spor på baggrund af deres niveau. Eleverne skal allerede på dette tidspunkt forlade det såkaldte primærtrin (*Primarstufe*), som cirka svarer til folkeskolens første fire klasser i Danmark, hvorefter de begynder på sekundærtrinnet (*Sekundarstufe I*). Overgangen til dette trin implicerer typisk et valg mellem fire skoletyper: Gymnasium, Gesamtschule, Hauptschule og Realschule. Skolepolitiske bestemmelser vedrørende elevernes overgang fra primærtrinnet til sekundærtrin er udformet på forskellig vis i de enkelte tyske delstater. I Bayern giver læreren en bindende anbefaling til hvilket spor, barnet skal gå på. Hvis barnet skal gå på et andet spor, skal det bestå en prøve på den skole, som barnet søger ind på. I Hessen anbefaler lærerne også hvilket spor, børnene skal gå på, men her kan forældrene vælge ikke at følge lærerens anbefaling, og de kan vælge at udskyde valget af spor til senere i barnets uddannelsesforløb.

Undersøgelsen bygger på data fra et longitudinalt studie, hvor 2.395 børn, 2238 forældre og 145 lærere blev fulgt fra 2006 til 2008. Gennem test og telefoninterviews, gennemført med ½ eller 1 års interval, blev der indsamlet data om forældrenes socioøkonomiske baggrund, barnets karakterer, lærernes anbefaling ved overgangen fra 4. til 5. klasse samt forældrenes ambitionsniveau i forhold til barnets videre skolegang.

Undersøgelsen viser, at forældre i Hessen har højere uddannelsesmæssige ambitioner på deres børns vegne end forældre i Bayern. Tilsvarende anbefaler lærerne i Hessen i højere grad end lærerne i Bayern de højeste skolespor til børnene. Forfatterne konkluderer hermed, at de institutionelle rammer har stor betydning for, hvilken uddannelse børnene får.

Det schweiziske studie

Hupka-Brunner et al. (2011) undersøger, i hvilket omfang optag på ungdomsuddannelser er relateret til/påvirket af elevernes kompetencer, socioøkonomiske baggrund og strukturer i uddannelsessystemet.

Data i studiet bygger på en schweizisk længdesnitsundersøgelse, TREE (*Transitionen von der Erstausbildung ins Erwerbsleben*), hvor eleverne årligt har besvaret et spørgeskema fra 2001-2007 og i 2010. Der er gennemført regressionsanalyser på et repræsentativt udvalg af elever (N=6.000), der har besvaret et PISA-spørgeskema i 2000, og som samme år dimitterede fra grundskolen. I studiet analyseres elevernes uddannelses- og beskæftigelsesforløb efter grundskolen.

Studiets resultater viser, at det er svært for en fjerdedel af de elever, der har afsluttet grundskolen, at komme ind på en ungdomsuddannelse.

Studiet viser overordnet, at de elever, som er fra den fagligt orienterede grundskole i Schweiz og har gode faglige præstationer fra grundskolen (præstationer over gennemsnittet i matematik, høje læsekompetencer), har lettere adgang til en ungdomsuddannelse.

Studiets resultater viser desuden, at det er forbundet med problemer, forsinkelser eller afbrydelser for omkring en fjerdedel af eleverne at komme ind på en ungdomsuddannelse, når de har afsluttet grundskolen. Den individuelle præstation er ikke den eneste forklaring på, at nogle elever har begrænsede muligheder for at komme ind på en ungdomsuddannelse. De strukturelle forhold ved uddannelsessystemet spiller ligeledes en betydelig rolle for adgangen. Noget af forklaringen forbindes med begrænsninger i den sidste del af den schweiziske grundskole, hvor elever uafhængigt af deres faktiske præstationer allerede som 13-årige, det vil sige i 5.- 6. klasse, bliver placeret på skoletyper for elever, der præsterer lavt.

Elevers køn og socioøkonomiske baggrund spiller ydermere en rolle. Særligt drenge har bedre chancer for at komme ind på en ungdomsuddannelse (gymnasiet) samt elever fra socioøkonomisk bedrestillede hjem.

Sammenfatning vedrørende studier rettet mod overgange og valg af ungdomsuddannelse

I studierne rettet mod overgange og valg af ungdomsuddannelse peger resultaterne tilsammen på:

- Valget af en gymnasial uddannelse efter grundskolen opleves som en naturlig overgang
- Valget af en erhvervsuddannelse efter grundskolen opleves som skelsættende
- Dimittender fra en gymnasial uddannelse, som efterfølgende gennemfører en ungdomsuddannelse, oplever deres gymnasietid som en opkvalificering af deres kompetencer, der giver dem bedre muligheder på arbejdsmarkedet og en tid til at modnes, så den rigtige erhvervsuddannelse vælges
- Grundskolen peger i sin struktur og kultur hen mod og forbereder til en gymnasial uddannelse
- Fremtidige beskæftigelsesmuligheder er en væsentlig begrundelse for valg af en gymnasial uddannelse
- Der ses ingen signifikante forskelle på elevers egne vurderinger af sociale og personlige kompetencer, når de starter på en gymnasial uddannelse efter 9. eller 10. klasse
- Manglende vejledning omkring den brede vifte af ungdomsuddannelser
- En gymnasial uddannelse opleves finere og kløgtigere blandt elever
- De gymnasiale uddannelser vælges for at udskyde et mere definitivt uddannelsesvalg til senere i livet
- Forældres ambitionsniveau har stor indflydelse på valg af ungdomsuddannelse, hvor en gymnasial uddannelse har den højeste prestige
- I studiet fra Schweiz ses, at elever, der går på de fagligt orienterede grundskoler og har gode karakterer, har lettere adgang til en gymnasial uddannelse. Elever sorteres allerede efter 5.-6. klasse i skoler for henholdsvis højt og lavt præsterende elever.

Reformer

Der er fire studier i denne kategori. Studierne undersøger, hvilken indflydelse forskellige reformer af de gymnasiale uddannelser har på elevers valg, karakterer og gennemførelse af en gymnasial uddannelse.

Geografisk fordeler studierne sig således: to fra Danmark, et fra Sverige og et fra Schweiz.

De to danske studier

I det første danske studie, som er foretaget af *Danmarks Evalueringsinstitut* (2012), er formålet at undersøge, om elevernes sociale baggrund har fået større betydning for karaktergivningen på de gymnasiale uddannelser efter indførelsen af gymnasireformen fra 2005. Dette gøres ved at sammenligne de to første årgange af studenter, der gennemførte de gymnasiale uddannelser efter gymnasireformen (årgang 2008 og 2009), med de to sidste studenterårgange før reformen, de to årgange, der blev studenter i 2006 og 2007.

Ved at inddele studenterne i forskellige socialgrupper undersøges det, om karakterforskelle mellem socialgrupperne er øget efter reformen. Studenterne inddeles i fire socialgrupper, hvoraf de første tre grupper er baseret på studenternes forældres uddannelsesniveau: 1) studenter, der har mindst én forælder med en lang videregående uddannelse, 2) studenter, der har mindst én forælder med en kort eller mellemlang videregående uddannelse og ingen forældre med en lang videregående uddannelse, og 3) studenter, hvor ingen af forældrene har en videregående uddannelse. Den fjerde gruppe er en ekstra socialgruppe (kaldet risikogruppen). Den er karakteriseret ved, at de studerende har øget risiko for at præstere dårligt på de gymnasiale uddannelser. Dette betyder, at de, der er placeret i denne gruppe, er karakteriseret ved mindst tre af følgende fem karakteristika: a) begge forældre er ufaglærte, b) bruttoindkomsten for husstanden er blandt de laveste 25 %, c) studentens folkeskolekarakterer er blandt de laveste 25 %, d) studenten er af anden etnisk herkomst end dansk eller e) studenten bor ikke hjemme i hele gymnasieperioden. Det er kun muligt at være placeret i én socialgruppe.

Studiet baserer sig udelukkende på registerdata fra Danmarks Statistik, hvor der inddrages informationer om studenternes gymnasiekarakterer og en række baggrundskarakteristika. Undersøgelsen fokuserer på karakterforskelle inden

for følgende fire områder: 1) karaktergennemsnittet på eksamensbeviset, 2) studieretningsprojektet, 3) almen studieforberedelse (AT) på STX og studieområdet på HHX og HTX samt 4) fagene dansk, historie (kun på STX), engelsk, matematik og fysik (kun på STX og HTX).

Overordnet viser resultaterne, at karakterforskellene mellem elever fra forskellige socialgrupper er blevet større efter gymnasireformen fra 2005. Elever fra de øverste socialgrupper får generelt bedre karakterer efter reformen, mens elever fra risikogruppen ligger på samme karakterniveau som tidligere.

Undersøgelsen bekræfter således, at det især er elever fra uddannelsesvante hjem, der profiterer af gymnasireformen. Men den afkræfter samtidig opfattelsen af, at det skulle være introduktionen af nye mundtlige prøveformer (særligt introduktionen af en prøveform med 24 timers forberedelsestid uden for skolen) eller specielt reformens store nyskabelse, det flerfaglige fag almen studieforberedelse på STX og studieområdet på HHX og HTX, der gør karakterforskellene større mellem elevgrupperne. Tværtimod viser undersøgelsen, at det netop er i de mundtlige prøver, at betydningen af social baggrund er øget mindst efter reformen. Og i historie på STX, som er det fag, hvor prøveformen med 24 timers forberedelse blev benyttet mest umiddelbart efter reformen, er der ikke sket nogen signifikant ændring i betydningen af de studerendes sociale baggrund. Der er med andre ord ikke noget i datamaterialet, som indikerer, at en mundtlig prøveform med 24 timers forberedelse øger betydningen af den sociale baggrund.

Endvidere finder studiet, at karaktererne i de flerfaglige timerammer ikke i højere grad end karaktererne i de enkelte fag bidrager til en øget betydning af den sociale baggrund. Det gør studieretningsprojektet derimod. Analysen viser, at på både STX og HHX er betydningen af den sociale baggrund markant større i studieretningsprojektet, end den var i den større skriftlige opgave, der skulle afleveres, inden reformens ikrafttrædelse. På HTX, hvor man ikke har haft en større skriftlig opgave før reformen, viser analysen, at karakterforskelle mellem socialgrupperne er større i studieretningsprojektet end i karaktergennemsnittet før reformen. Indførelsen af studieretningsprojektet på HTX lader altså til at øge betydningen af den sociale baggrund. Ser man på de fem fag, som undersøgelsen fokuserer på, viser analysen, at elevernes sociale baggrund generelt

har større betydning for karakterne efter reformen. For alle fem fag gælder, at forskellen mellem øverste og nederste socialgruppe er blevet større efter reformen.

Det andet danske studie (*Danmarks Evalueringsinstitut, 2011*) er en evaluering af erfaringerne fra de to første studenterårsgange på STX, HHX og HTX efter den samlede gymnasireform, der trådte i kraft i 2005. Evalueringen fokuserer i særlig grad på reformens mål om at styrke de gymnasiale uddannelsers studieforberedende funktion. Formålet med studiet er således at vurdere, i hvilken grad gymnasieelevernes studiekompetencer er blevet styrket som følge af reformen.

Data består af to kvantitative spørgeskemaundersøgelser – en blandt studieledere og uddannelsesansvarlige på videregående uddannelser og en blandt studiestartere, det vil sige studenter, som har afsluttet en treårig gymnasial uddannelse i 2008 eller 2009 og er indskrevet på en videregående uddannelse i efteråret 2009. Derforuden er der gennemført to kvalitative interviewundersøgelser – en med studievejledere på videregående uddannelser og en med ledere og vejledere på gymnasiale uddannelser.

Overordnet konkluderes det, at evalueringen ikke kan påvise direkte sammenhænge mellem gymnasireformen og niveauet af elevernes faglige og almene studiekompetencer ved start på en videregående uddannelse. Studiet viser, at begrebet studiekompetence ikke er fast defineret hverken i almindelighed, på de videregående uddannelser eller i de dokumenter, som ligger til grund for reformen. Det er med andre ord ikke klart, hvad der skal styrkes, hvilket gør det svært at vurdere, om studiestarternes studiekompetence er blevet styrket med reformen. Evalueringen kan altså ikke give entydigt svar på, om reformens mål er nået eller ej, ligesom det er for tidligt at vurdere, hvorvidt studenternes evne til at gennemføre en videregående uddannelse er blevet styrket som følge af reformen. I stedet giver evalueringen en række pejlinger på forhold, som kan siges enten at bidrage til eller vanskeliggøre realiseringen af de mål, der er knyttet til reformen.

Resultaterne viser, at studiestarterne overordnet set føler sig kompetente i forhold til den videregående uddannelse, de er startet på. 91 % svarer, at deres gymnasiale uddannelse i høj eller i nogen grad har givet dem de fornødne

kompetencer til en god start på en videregående uddannelse. Studievejledere og studieledere på de videregående uddannelser udtrykker sig derimod lidt blandet. De svarer, at særligt studiestarternes samarbejdskompetencer, deres evne til at anvende forskellige arbejdsformer og deres evne til at inddrage flerfaglig viden i arbejdet med faglige problemstillinger er mærkbart styrket efter reformen. Evalueringen peger endvidere på, at det flerfaglige aspekt i de gymnasiale uddannelser, som har fået meget opmærksomhed i forbindelse med reformen, kan være befordrende for studiekompetencer som kritisk sans, samarbejdskompetence og evnen til at belyse en problemstilling fra flere vinkler. Men som mål i sig selv opleves flerfaglighed som mindre relevant ud fra et studiekompetencemæssigt perspektiv, eftersom en stor del af undervisningen på de videregående uddannelser er enkeltfaglig.

I forhold til fagligheden vurderer studievejledere og studieledere, at studiestarternes faglige kompetencer er dårligere nu end for år tilbage. Samtidig gives der udtryk for, at indgående faglig viden, sammenlignet med øvrige studiekompetencer, ikke er særlig relevant for at begynde på videregående uddannelser. Med reformen er der altså sket et skifte, hvor konkret faglig viden prioriteres lavere end kompetencer til at tilegne sig faglig viden og til at bringe fagligheden i spil i arbejdet med konkrete problemstillinger. Evalueringen viser, at man på mange uddannelsessteder tillægger andre forhold end reformen, især de ændrede adgangskrav, en væsentlig betydning i forhold til oplevelsen af styrket eller svækket faglighed blandt studiestarterne.

På trods af de gode resultater i forhold til eksempelvis studiestarternes samarbejdskompetencer peger evalueringen på nogle enkelte, men meget centrale almene studiekompetencer, som ikke styrkes tilstrækkeligt i gymnasiet, og som de videregående uddannelser efterspørger. Det gælder for eksempel modenhed og relationskompetence, det vil sige evnen til at forholde sig til med-studerende og til at indgå i relationer på en faglig og professionel måde, som især de mellemlange videregående uddannelser oplever, at de studiestartere, som kommer direkte fra gymnasiet, mangler. Derudover gælder det selvstændighed, vedholdenhed i forhold til at kunne tilegne sig faglig viden og evnen til at overskue en stor mængde fagligt stof. De to sidstnævnte kompetencer kan dog ikke direkte og eksplicit genfindes i reformens baggrundsdokumenter.

Ifølge denne evaluering kunne dette således tyde på, at der ikke er fuld overensstemmelse mellem den forståelse af studiekompetence, som reformen bygger på, og de forventninger, som er fremherskende på mange af de videregående uddannelser.

Endvidere viser evalueringen, at også gymnasierne oplever, at mange elever mangler kompetencer som vedholdenhed, selvstændighed og evnen til at planlægge. Efter reformen trådte i kraft, har man derfor på flere gymnasier opbygget en række støtteforanstaltninger i form af eksempelvis ekstra vejledning, mentorordninger, kurser i studieteknik og lektiecaféer for de elever, der har behov for hjælp til at strukturere og gennemføre uddannelsen. Resultaterne peger dog på, at gymnasiernes mange tiltag kan komme til at virke modsat intentionen om at gøre eleverne studiekompetente, medmindre der i støtteforanstaltningerne indtænkes en klar udvikling i retning af styrkelse af elevernes selvstændighed. Der findes dog elementer i de gymnasiale uddannelser, der særligt lægger op til at træne studiekompetencer som selvstændighed og planlægningsevner, for eksempel studieretningsprojektet. Trods dette peger evalueringen på et behov for at drøfte, hvordan studiestarterne i endnu højere grad kan udvikle den nødvendige selvstændighed og planlægningskompetence på de gymnasiale uddannelser, ligesom der er brug for at udvikle det studieforberedende arbejde, så gymnasierne bliver bedre til at medtænke overgangen fra ungdomsuddannelse til videregående uddannelse. Her peger evalueringen særligt på behovet for at styrke elevernes studiemetodiske kompetencer som for eksempel evnen til kritisk at afdække forskellige typer af faglige kilder og anvende forskellige metodiske teknikker og strategier.

Det svenske studie

Lindberg & Wilson (2011) undersøger betydningen af New Public Management reformen MBO (management by objective) på de svenske gymnasieelevers resultater ti år efter implementeringen i 1998. Studiet måler på elevernes resultater og på elevfrafaldet. MOB er en managementform, der bygger på, at en organisation opstiller klart definerede, konkrete målsætninger, hvorefter disse evalueres gennem kontraktstyring. I konteksten af det svenske uddannelsessystem er de overordnede mål fastsat af staten, men bliver implementeret og uddelegeret af rektor, der således kommer nærmere en direktør- eller managerrolle.

Studiet anvender et design, der bedst kan beskrives som en tidsserie af to tværsnitsundersøgelser, hvor henholdsvis 331 (1998) og 351 (2008) rektorer besvarede de spørgeskemaer, der udgør undersøgelsens datagrundlag. Da skemaerne blev udsendt til skoler og ikke specifikke rektorer, kan designet ikke betragtes som et traditionelt longitudinelt studie, idet der angiveligt må have været nogen administrativ udskiftning i de ti år, der går mellem de to målinger. Spørgeskemadataene fra 2008 blev efterfølgende koblet til registerdata om elevernes frafald og resultater.

Studiets resultater viser, at MBO-reformerne stort set ingen signifikant effekt har haft hverken på elevernes resultater eller på deres frafald, hverken i positiv eller i negativ retning. Det kan i den forbindelse supplerende nævnes, at afrapportering fra lærere og rektorer peger på, at lærernes stressniveauer er blevet reduceret som følge af MBO-reformerne, samt at rektorerne angiver utilfredshed med at skulle administrere og monitorere implementeringsprocessen.

Det schweiziske studie

I studiet af *Ramseier & Gnos* (2008) undersøges, hvilken betydning en reform af gymnasierne, der trådte i kraft i 1998 i Kanton Bern i Schweiz, havde for elevernes vurdering af deres læring på gymnasiet. Reformen omfattede særligt tre centrale karakteristika. Det ene karakteristikum ved reformen var nye uddannelsesmål med fokus på en styrkelse af elevernes tværfaglige kompetencer, øget selvstændigt arbejde og højere krav til elevernes præstationer. Det andet karakteristikum var en overgang fra fem gymnasiale grundlinjer til et mere differentieret og individualiseret system, hvor eleverne i vid udstrækning kunne kombinere forskellige grundfag og tillægsgag. Det tredje karakteristikum var, at en studentereksamen gav adgang til alle universitetsuddannelser, uanset hvilke fag eleverne havde taget.

Undersøgelsen er en tværsnitsundersøgelse, hvor i alt syv kohorter elever, kort efter de havde gennemført gymnasiet, udfyldte spørgeskemaer vedrørende deres læring, erfaringer og oplevelser. Eleverne i tre af kohorterne havde gennemført gymnasiet i det gamle system, før reformen trådte i kraft, mens eleverne i de fire øvrige kohorter havde gennemført gymnasiet i det nye system. Der var mellem 1.500 og 1.750 elever i hver kohorte.

Undersøgelsen peger på få betydelige forskelle mellem elevernes opfattelser af gymnasiet. Elever, der gik i gymnasiet efter reformen, vurderede i højere grad end elever, der gik i gymnasiet før reformen, at uddannelsen på gymnasiet styrkede deres tværfaglige kompetencer. Ligeledes var eleverne i det nye system i højere grad end eleverne i det gamle system tilfredse med mulighederne for at vælge fag. Der blev ikke fundet, som det ellers var tænkt med reformen, en højere læringsmotivation hos de elever, der gennemførte gymnasiet i det nye system, ligesom denne gruppe elever heller ikke følte sig bedre forberedt til et universitetsstudium.

Sammenfatning vedrørende studier rettet mod reformer

I studierne rettet mod reformer peger resultaterne tilsammen på:

Den danske gymnasiereform fra 2005

- Karakterforskellene er blevet større mellem elever fra forskellige socialgrupper efter den danske gymnasiereform
- Elever fra de øverste socialgrupper får generelt bedre karakterer efter reformen, hvilket tyder på, at det især er elever fra uddannelsesvante hjem, der profiterer af reformen
- Elever fra risikogruppen ligger på samme karakterniveau som før reformen
- Indførelsen af den mundtlige prøveform med 24 timers forberedelsestid ser ikke ud til at øge betydningen af social baggrund
- Karaktererne i de flerfaglige timer bidrager ikke i højere grad til betydningen af social baggrund i forhold til karaktererne i de enkelte fag
- Både på STX og HHX er betydningen af den sociale baggrund markant i forhold til studieretningsopgaven
- På HTX er karakterforskellene større i studieretningsopgaven end i karaktergennemsnittet før reformen
- I forhold til fagene dansk, historie (kun STX), engelsk, matematik og fysik (STX og HTX) ses, at elevernes sociale baggrund generelt har større betydning for karaktererne efter reformen

- Der kan ikke påvises en direkte sammenhæng mellem gymnasireformen og elevernes faglige og almene studiekompetencer ved start på en videregående uddannelse
- Studiekompetence er ikke tydelig defineret på de videregående uddannelser eller i gymnasireformen, hvilket gør det vanskeligt at vurdere om elevernes studiekompetencer er blevet styrket, og hvorvidt reformens mål om at styrke elevernes evne til at gennemføre en videregående uddannelse er blevet nået
- I EVA's evaluering fra (2011) svarer 91 % af eleverne, som er startet på en videregående uddannelse, at de har de nødvendige kompetencer med fra gymnasiet til at få en god studiestart
- Studievejledere og studieledere på de videregående uddannelser udtrykker, at samarbejdskompetencer, evne til forskellige arbejdsformer og til at anvende flerfaglige indgange til problemstillinger er styrket. Endvidere påpeges, at det flerfaglige aspekt er befordrende for elevernes kritiske sans, samarbejdskompetencer og evnen til at belyse problemstillinger fra flere vinkler.
- Studievejledere og studieledere på de videregående uddannelser udtrykker dog også, at elevernes faglige kompetencer er blevet ringere
- De mellemlange videregående uddannelser beskriver, at studiestartere, der kommer direkte fra gymnasiet, mangler modenhed, evnen til at indgå i relationer på en faglig og professionel måde, selvstændighed og vedholdenhed i forhold til at tilegne sig og overskue fagligt stof
- Gymnasierne påpeger også, at eleverne mangler kompetencer som vedholdenhed, selvstændighed og evnen til at planlægge
- Efter reformen har gymnasierne opbygget en række støtteforanstaltninger: vejledning, mentorordninger, kurser i studieteknik, lektiecaféer og støtte og struktur til at gennemføre den gymnasiale uddannelse
- Støtteforanstaltninger kan have den modsatte virkning i forhold til elevernes fortsatte videreuddannelse, hvis ikke der medtænkes en klar styrkelse af elevernes selvstændighed
- Det påpeges i evalueringen, at gymnasierne skal blive bedre til at udvikle det studieforberedende arbejde, således at eleverne har den nødvendige

selvstændighed, planlægningskompetence og studiemetodiske kompetencer.

Den svenske reform MBO (Management By Objective)

- Resultaterne indikerer, at reformen ingen positiv eller negativ signifikant effekt har på elevernes resultater eller frafald på gymnasierne
- Lærernes stressniveau er forbedret som følge af reformen
- Rektorerne er utilfredse med et øget arbejdspress i forhold til at administrere og implementere MBO.

Den schweiziske gymnasireform

- Elever oplever efter reformen, at uddannelsen styrker deres tværfaglige kompetencer
- Eleverne er i højere grad tilfredse med mulighederne for at vælge fag
- Reformen har ikke resulteret i en højere læringsmotivation hos eleverne
- Reformen har ikke medført, at eleverne føler sig bedre forberedt til en videregående uddannelse.

Frafald på de gymnasiale uddannelser

Otte af studierne indgår i denne kategori og undersøger, hvilke faktorer der kan medføre frafald, og hvilke tiltag der kan øge gennemførelsen af en gymnasieuddannelse.

Geografisk fordeler studierne sig således: tre fra Danmark, to fra Sverige, et fra Holland og to fra Tyskland.

De tre danske studier

Egelund et al. (2011) undersøger hvilke forhold, praksisser og faktorer, der kendetegner de danske gymnasier, der på baggrund af tidligere kvantitative studier har vist sig at være specielt effektive til at mindske elevfrafald, og hvor stu-

denterne opnår et højt gennemsnit ved afgangseksamen i 3. g. En væsentlig del af studiets fokus ligger på de ændringer, der fulgte efter gymnasireformen i 2005 og strukturreformen i 2007, hvor gymnasierne blev selvejende og gennemgik en gennemgribende professionalisering. Herunder indførelsen af taxameterordningen og rektors skiftende rolle fra administrator til, hvad der kan sammenlignes med en administrerende direktør.

Undersøgelsens design er kvalitativt, og de omfattende data består primært af interviews, observationer og policy dokumenter, der blev indsamlet på otte gymnasier (fire STX, to HHX og to HTX). Data blev indsamlet på tre niveauer: det overordnede organisatoriske niveau (ledelsen), det kollektive niveau (lærernes interaktion med elever og andre aktører) samt individ- og klasseniveau. Caseudvælgelsen er forankret i tidligere kvantitative studier, hvilket blandt andet gjorde det muligt at identificere og udvælge en række gymnasier, der viste sig at opnå en høj eksamenskvote eller et lavt frafald – eller begge dele samtidigt.

Undersøgelsens resultater viser, at de succesfulde gymnasier er kendetegnet ved at have en stærk ledelsesorganisation, der opstiller konkrete mål og strategier for det enkelte gymnasium og følger disse til dørs gennem en grundig evaluering af resultaterne. I det hele taget prioriteres kvalitetssikring af ikke mindst undervisning højt på de succesfulde gymnasier.

Et andet kendetegn ved de succesfulde gymnasier er en omfattende fastholdelsesindsats rettet mod eleverne, en indsats, der er iværksat efter gymnasiernes overgang til selveje i 2007. Dette kommer blandt andet til udtryk gennem daglig afholdelse af lektiecaféer og ved muligheden for at sende elever, der gentagne gange ikke har afleveret opgaver til tiden, i et såkaldt "skrivefængsel". Formålet med dette er at nedbringe elevernes skriftlige fravær (frem for at påbegynde en udsmidningsproces), og i det hele taget at nedbringe elevernes fravær frem for blot at notere det og håndhæve konsekvenser. Disse initiativer er både faglige og sociale af natur. Taxameterordningen fremhæves også som en motiverende faktor her.

Endelig er de forskellige lærerstabe kendetegnet ved en generelt høj faglighed, der udvikles og holdes ved lige, og der er efter reformerne blevet frigivet ressourcer til efter- og videreuddannelse af lærerne. Det tilstræbes også at

skabe en meget varieret undervisning, ligesom der anvendes en høj grad af undervisningsdifferentiering.

I en undersøgelse foretaget af *UNI-C* (2009) er formålet at kortlægge de gymnasiale institutioners indsats for at fastholde frafaldstruede elever samt i forlængelse heraf at se på, hvilke virkninger de(n) gymnasiale indsats(er) har.

Studiet baserer sig på spørgeskemaer besvaret af 260 ledere på gymnasiale institutioner (STX, HF, HHX og HTX) og interviews med 24 af de gymnasiale institutioner, der henholdsvis har højt og lavt frafald. Gennem deskriptive analyser giver studiet en karakteristik af frafaldselever, der ikke hurtigt går i gang med en ny uddannelse. Derudover identificeres barrierer ved de(n) indsats(er), som de gymnasiale institutioner har igangsat for at mindske frafaldet, ligesom studiet giver en beskrivelse af hvilke indsatser, der virker mest hensigtsmæssigt i forhold til at mindske frafaldet.

Karakteristik af frafaldselever

Overordnet viser studiet, at det i overvejende grad er institutioner med højt frafald, der igangsætter tiltag for at mindske elevfrafaldet. Af årsager til frafald nævnes bl.a. manglende faglige forudsætninger hos eleven (overvejende årsag til frafald på STX og HTX). Dernæst personlige problemer (STX, HF og HHX) og manglende engagement og studieteknik (HTX, HF og HHX).

Ledelse

På tværs af alle gymnasiale uddannelser er der bred enighed om, at ledelsen har gode muligheder for at påvirke lærerne i arbejdet med at modvirke frafald. Ledelsen prioriterer det derfor højt at motivere lærerne til at være opmærksomme på frafaldstruede elever og igangsætte projekter og tiltag, der kan modvirke frafald. På tværs af de gymnasiale uddannelser vurderer de fleste institutioner, at alle eller hovedparten af institutionens lærere er både fagligt og socialt orienterede i forhold til frafald. Det er dog de færreste institutioner, der anfører, at lærerkorpset deltager i kurser om, hvordan frafald modvirkes.

Forberedelse, lektiecafé og evalueringer

Af konkrete tiltag til at modvirke frafald nævnes forberedelse af eleverne på valg af studieretning og valgfag. Omkring 40 % på STX, HF og HHX mener, at

det i høj grad er med til at mindske frafaldet. På HTX er det kun 15 %, der mener, at dette har indvirkning på frafaldet.

For de fagligt svage elever anvender flest institutioner lektiecafé og følger op på interne evalueringer af elevernes faglige niveau samt identificerer de fagligt svage elever tidligt i skoleforløbet. Alle tiltag menes at have en god effekt på frafaldet. På de erhvervsgymnasiale uddannelser mener man generelt, at effekten på frafaldet er lidt mindre ved at anvende disse tiltag, end man gør på de almengymnasiale uddannelser.

Målrettede indsatser mod tidligere frafaldselever

Hovedparten på de almengymnasiale institutioner tror på, at det vil mindske frafaldet blandt elever, der tidligere er faldet fra en anden ungdomsuddannelse, hvis der igangsættes indsatser rettet specifikt mod disse elever. I praksis er det dog kun få institutioner, der igangsætter målrettede indsatser.

Læsekursus, sprogligt svage elever og screening

På de almengymnasiale uddannelser tilbyder institutionerne i højere grad end på de erhvervsgymnasiale uddannelser læsekursus ved studiets start. På de STX- og HF-institutioner, hvor man ofte tilbyder læsekursus, er der bred enighed om, at det er med til at mindske frafaldet.

På HF er man i højere grad end på de øvrige uddannelser opmærksomme på at bruge letforståeligt sprog og forklare faglige termer i undervisningen, i opgaveformuleringer og i feedback i alle fag. Selvom man på STX er mindre opmærksom på det, tror man her på, at det kan modvirke frafald. På HTX gør man i højere grad end på de øvrige uddannelser gymnasiets faglige sprog til en del af den faglige læring i dansk og øvrige fag. Det er dog kun en mindre andel af de HTX-institutioner, der gør det i høj grad, som mener, at det er med til at mindske frafaldet.

På de almengymnasiale uddannelser er der markant flere, der anvender screening (læsetest) ved studiets start og benytter læsevejleder/læsepædagog til at hjælpe sprogligt svage elever sammenlignet med de erhvervsgymnasiale uddannelser. Der er bred enighed om, at sådanne tiltag er med til at mindske frafaldet. På alle fire uddannelser hjælper mellem halvdelen og to ud af tre institutioner de frafaldstruede elever til at se og fastholde mål/perspektiv med ud-

dannelsen. HTX er den uddannelse, hvor man tror mindst på, at dette vil kunne mindske frafaldet. På de øvrige uddannelser mener man i højere grad, at det kan mindske frafaldet.

Skemalægning

På stort set alle gymnasiale uddannelsesinstitutioner tilrettelægges skemaerne sådan, at mellemtimer undgås. På HTX søger man så vidt muligt at lægge skemaerne, således at timer efter klokken 15 undgås sammenlignet med de øvrige uddannelser. På det almene gymnasium mener man i højere grad end på erhvervsgymnasiet, at disse hensyn i skemalægningen er med til at mindske frafaldet.

Eksternt samarbejde

Institutionerne mener, at det har mest effekt i forhold til at mindske frafaldet, at institutionerne samarbejder med andre faggrupper (fx psykolog eller socialrådgiver) på og udenfor institutionen. Hver tredje institution, på tværs af uddannelser, har et samarbejde med en psykolog eller socialrådgiver. Der er enighed om, at kontakt til en psykolog i højere grad er med til at mindske frafaldet end kontakt til socialrådgiver.

Lærings- og studiemiljø for alle elever

På STX, HF og HHX mener omkring halvdelen og på HTX hver tredje, at det i høj grad er med til at mindske frafaldet, at eleverne gør brug af studievejlederen ved alle typer af problemer.

På alle gymnasiale uddannelser anses klasserumskultur og godt studiemiljø for én af de væsentligste faktorer, som institutionen kan påvirke, og som menes at kunne mindske frafaldet. På STX er der flest institutioner, der nævner nærvær, opmærksomhed og tæt lærer-elev-kontakt som den væsentligste faktor.

Barrierer ved indsatser

På alle gymnasiale uddannelser gives der udtryk for, at institutionens ressourcer, herunder økonomi og tid, er en af de væsentligste barrierer for at kunne reducere frafald. Ligeledes angives elevers personlige problemer som en væsentlig barriere på STX, HF og HHX. Fagligt svage elever bliver nævnt på alle uddannelser.

Kontakt til nye studiesteder

Som en del af arbejdet med at fastholde frafaldstruede eller frafaldne elever i uddannelsessystemet kontakter næsten alle på HTX direkte mulige nye studiesteder for den frafaldstruede/frafaldne elev, mens det på HF gælder for knap halvdelen af institutionerne. Niveauet for STX og HHX ligger midt imellem.

På de erhvervsgymnasiale uddannelser er der flere institutioner, som har et tæt samarbejde med ikke-gymnasiale uddannelsessteder i området, end på de almen-gymnasiale uddannelser. På HTX synes dette i højere grad at gælde for institutioner med lavt frafald end for institutioner med højt frafald.

Kommunalt/regionalt samarbejde

Et tæt samarbejde med kommunen/regionen er også mere udbredt på de erhvervsgymnasiale institutioner, ligesom de oftere er fysisk placeret sammen med andre uddannelsesinstitutioner. Samtidig er der flere, der mener, at dette er en væsentlig faktor i forhold til at fastholde frafaldne elever i uddannelsessystemet end på STX og HF.

Omvalg

På HTX anslår 75 % af institutionerne, at 76-100 % af de elever, som falder fra uddannelsen, vil fortsætte på en anden ungdomsuddannelse, mens kun 14 % af HF-institutionerne har svaret tilsvarende. Her anslår godt hver tredje institution, at 26-50 % af de frafaldne elever vil fortsætte på en anden ungdomsuddannelse. På STX anslår 44 % af institutionerne, at 76-100 % af de frafaldne elever vil fortsætte på en anden ungdomsuddannelse. Det er særligt institutioner med lavt frafald, der anslår, at eleverne vil fortsætte på en anden ungdomsuddannelse. På HHX er det knap halvdelen, der anslår at andelen er 51-75 %.

Ungdommens Uddannelsesvejledning

På STX nævner flest institutioner vejledning som den faktor, som de har mulighed for at have indflydelse på, og som de anser for at være den væsentligste for at kunne fastholde de elever, der er faldet fra uddannelsen, i uddannelsessystemet. Herefter følger samarbejde med Ungdommens Uddannelsesvejledning. I studiet af *Jensen & Jensen* (2005) er formålet at belyse, hvorfor nogle unge ikke gennemfører en ungdomsuddannelse. Det undersøges hvilke forhold, som er af særlig stor betydning for, om unge uden ungdomsuddannelse kommer i gang med en uddannelse – og fuldfører den.

Undersøgelsen består af flere delundersøgelser, hvor den ene er en tværsnitsundersøgelse, hvor 49 unge mellem 16 og 24 år, der ikke havde en ungdomsuddannelse eller var i gang med en, blev interviewet. Gennem interviewene har forfatterne søgt at belyse og forstå de unges livsverdener, og på baggrund heraf konstrueres fire profiler af unge, og der gives forslag til, hvad der ville kunne virke motiverende i forhold til at gå i gang med en ungdomsuddannelse for hver af de fire profiler. De fire profiler er konstrueret på baggrund af graden af de unges kulturelle kapital (forstået som graden af forældrenes uddannelsesorientering, støtten til de unge, den unges kompetencer og tro på sig selv) og de unges sociale kapital (forstået som sociale kompetencer, relationer og opvækstforhold) set i relation til de øvrige unge. Yderligere er i en anden del af undersøgelsen blevet gennemført workshops på tre erhvervsuddannelsesinstitutioner og gennemført interviews med elever, der var i gang med en gymnasial uddannelse, med elever, der var i gang med en erhvervsuddannelse, og med elever, der var faldet fra en erhvervsuddannelse.

Overordnet finder forfatterne, at det er attraktivt for de unge, hvis begge køn er repræsenteret på uddannelsesinstitutionerne, og hvis uddannelsesinstitutionerne ligger i nærheden af de unges "gå i byen-miljøer". For de etniske minoritetspiger er det vigtigt, at der på uddannelsesinstitutionen er nogle rammer, der muliggør, at de kan sidde og lave lektier alene eller sammen med deres gruppe, og at de har et sted at mødes med andre unge, også i fritiden. Vedrørende praktikpladssøgningen anbefaler forfatterne, at ansvaret for at finde praktikpladser ikke bør overlades til eleverne alene. Eleverne skal tilbydes hjælp til at udforme ansøgninger, skolerne skal have kontakt til virksomheder-

ne og anbefale de unge, ligesom der bør være mulighed for prøvepraktikperioder og vikarordninger.

Da de unge ikke er en ensartet gruppe, præsenteres resultater og anbefalinger for hver af de fire profiler af unge. Nogle af de unge ville ifølge forfatterne kunne indgå i det eksisterende uddannelsessystem, hvis de fik lidt støtte og vejledning, mens der er andre, som har brug for en massiv indsats på flere områder.

I den ene profil er der unge med både en lav grad af kulturel kapital og en lav grad af social kapital. De unge i denne gruppe har typisk følt sig dårligt tilpas i skolen og haft det svært med det faglige niveau, de får ikke nogen støtte fra familien og har ikke noget socialt netværk. For at de unge i denne gruppe skal kunne gennemføre en uddannelse, anbefaler forfatterne, at det teoretiske stof skal være snævert knyttet til det praktiske arbejde, og det praktiske skal være indgangen til uddannelsesforløbet. Videre skal der også foranstalles personlige støttemuligheder gennem eksempelvis en vejleder, der støtter de unge under hele uddannelsesforløbet.

De unge i den anden profil har en lav grad af kulturel kapital, men en høj grad af social kapital. De unge i denne gruppe har typisk et stærkt socialt netværk, men de har ikke haft den store succes i skolen. For at de unge i denne gruppe skal kunne gennemføre en uddannelse, anbefaler forfatterne, at det teoretiske stof er snævert knyttet til det praktiske arbejde, og at det praktiske skal være indgangen til uddannelsesforløbet. Der skal også være tilknyttet en vejleder, der sammen med familien holder de unge fast i forløbet, og der skal være sociale arrangementer på uddannelsesinstitutionen.

De unge i den tredje profil har en høj grad af kulturel kapital, men en lav grad af social kapital. De har haft faglig succes i skolen, men har ofte ikke et stort socialt netværk. Frafald forklares for unge i denne gruppe oftest med, at de unge er i en socialt marginaliseret position med få venner og støttepersoner, og de har derfor brug for tryghed og fællesskab, der knytter dem til uddannelsesinstitutionen. Forfatterne anbefaler, at det teoretiske stof skal afstemmes efter den enkeltes tempo og formåen, men der må gerne være tilknyttet større teoretiske blokke til uddannelsen. Det anbefales også, at der er tilknyttet en vej-

leder til de unge, der kan give støtte og vejledning, ligesom der skal være sociale arrangementer på uddannelsesinstitutionen.

De unge i profilen med både høj kulturel og social kapital har gode sociale kompetencer og har klaret sig relativt godt i skolen fagligt set. De unge i denne gruppe er oftest gode til de teoretiske studier, men de har mere lyst til uddannelsesforløb, hvor de anvender deres kreative kompetencer. Forfatterne anbefaler, at disse unges uddannelsesforløb er individuelt tilrettelagt, og at forløbene giver muligheder for kreative udfoldelser eller anden ikke boglig aktivitet, ligesom der skal være sociale aktiviteter, der bidrager til at fastholde de unges engagement.

De to svenske studier

Det første af de to svenske studier, som er foretaget af *Skolverket* (2007), har som formål at undersøge de strukturer, sammenhænge og bagvedliggende faktorer, som får nogle gymnasieelever til at beslutte sig for at falde fra deres gymnasiale uddannelse.

Samplet består af 16 vilkårligt udvalgte gymnasieelever, seks piger og ti drenge mellem 16 og 20 år. 14 af disse elever er faldet fra deres gymnasiale uddannelse, mens de resterende to elever er skiftet til et andet gymnasieprogram eller fokusområde. Data består af kvalitative semistrukturede interviews, som varer mellem 50 minutter og to timer. Udover spørgsmål angående elevens tidligere skolegang og familiebaggrund omhandlede hovedparten af interviewene omstændighederne i forbindelse med elevernes frafald eller ændring af gymnasieområde. Her blev stillet flere opfølgende spørgsmål vedrørende nærtstående personer og hvilken betydning, disse personer havde haft for eleven i denne periode. Ved at sammenligne de elevportrætter, som voksede frem af datamaterialet, har forfatteren identificeret nogle overordnede mønstre og generelle temaer.

Overordnet viser studiet, at hovedparten af eleverne kommer fra, hvad der i undersøgelsen betegnes som rene arbejderhjem eller fra lavere middelklasse miljøer. I kun ét tilfælde har begge forældre en akademisk uddannelse. Endvidere er forekomsten af skilsmisser mellem forældrene samt nye stedforældre og stedsøskende slående. Nogle af eleverne kobler sågar forældrenes skilsmisse og komplicerede familieforhold til deres beslutning om at falde fra

uddannelsen. Et andet overordnet mønster ses i forekomsten af dødsfald i familien, fysiske skader, sygdomme og diagnoser som for eksempel leukemi, anorexi, skoliose, astma og ADHD. Kun et par af eleverne er helt forskåned for sygdomme eller skader. For flere af eleverne påvirker blandt andet sygdom deres selvforståelse, hvilket synes at være med til at forstyrre deres skolegang.

På trods af at flere af eleverne har en tung bagage at bære på, viser det sammenfattede billede, at ingen af eleverne er blevet slået ud af dette. De erfaringer, som eleverne har gjort sig i løbet af deres opvækst, har derimod bidraget til at gøre eleverne stærke og selvstændige. Dette kommer blandt andet til udtryk i deres store opfindsomhed og evne til at tage initiativ og gøre brug af deres netværk i søgen efter et arbejde. Disse unge har med andre ord tilegnet sig gode overlevelsesstrategier, som hjælper dem til at prøve kræfter med arbejdslivet. Det har været forholdsvis nemt for disse unge at få foden indenfor på arbejdsmarkedet, hvorfor undersøgelsen synes at afkræfte opfattelsen af, at arbejdsmarkedet er "lukket" for alle, som kun har en grundskoleuddannelse.

Et gennemgående tema i elevernes fortællinger er arbejdsmåden, de hårde krav og det høje tempo, som gymnasieuddannelsen indebærer sammenlignet med grundskolen. Ifølge denne undersøgelse er dette også for mange af eleverne det første skridt på vejen til at falde fra uddannelsen. Derudover træder manglen på opmærksomhed fra de voksnes side og fraværet af tidlige, forebyggende indsatser tydeligt frem i de unges fortællinger. Flere elever peger på, at der ikke er megen hjælp at hente hos lærerne, og at de ikke taler med lærerne om deres tanker om enten at falde fra eller skifte retning. Til gengæld beskriver eleverne, at de har en positiv relation til studievejlederne. Trods dette peger undersøgelsen på, at eleverne i høj grad er overladt til sig selv. Selv om det er lykkedes mange af eleverne at etablere en god og vedvarende kontakt til studievejlederne, bliver støtteforanstaltningerne igangsat for sent, det vil sige, først når den enkelte elev har taget beslutningen om at falde fra uddannelsen. Studiet indikerer herved, at gymnasiets støtteforanstaltninger er for reaktive frem for proaktive.

Samtidig peger undersøgelsen på, at når studievejledningen overtager, forsvinder problemet næsten ud af lærernes synsfelt, og der forekommer overraskende lidt samarbejde mellem studievejlederne og de ansvarlige lærere. Det

betyder, at studievejledningen fungerer som sit eget lille værksted på skolen, og hvis der forekommer samarbejde, er det ikke med lærerne, men derimod med skolens ledelse, forældre og andre aktører udenfor skolen.

I forhold til uddannelsesvalg viser studiet, at eleverne er meget usikre og rådvilde i deres valg af gymnasieområde. For nogle elever er det deres egne eller bedstevennens fritidsinteresser, som påvirker valget, mens det for andre er interessen for et bestemt fag i grundskolen, som bliver afgørende. Kun én elev refererer til studievejledningen i forbindelse med uddannelsesvalg.

I den anden svenske undersøgelse (*Svensson, 2008*) er det overordnede formål at undersøge forskellige faktoreres betydning for, at mange elever falder fra deres gymnasiale uddannelse. Data er hentet fra et større longitudinelt forskningsprojekt ved Göteborgs Universitet, UGU-projektet ("Utvärdering genom uppföljning"), hvor man siden 1960 har foretaget vurderinger af gymnasiet ud fra repræsentative udvalg af elever. I undersøgelsen indgår ét af disse udvalg, som består af 8.822 elever, der påbegyndte deres gymnasiale uddannelse i 2003. Resultaterne fra dette udvalg sammenlignes med resultater fra ældre UGU-undersøgelser, nærmere bestemt de elever, som påbegyndte deres gymnasiale uddannelse i henholdsvis 1993 og 1998. For samtlige årgange er observationsperioden tre år, hvilket indebærer, at kun de elever, som har afsluttet uddannelsen indenfor den normerede tid, indgår i undersøgelsen.

Dataindsamlingen er foregået over tre omgange. Da eleverne gik i tredje klasse i grundskolen, blev der indhentet skoleadministrative oplysninger om skole, klasse, forekomsten af specialundervisning m.m. Disse oplysninger blev herefter indsamlet årligt, så længe eleverne gik i grundskole. Da eleverne gik i niende klasse, blev der foretaget en mere omfattende dataindsamling, hvor eleverne svarede på et spørgeskema med spørgsmål om deres interesse for forskellige skolefag, hvordan de trivedes med lærere og kammerater, hvordan de selv vurderede deres evner indenfor svensk, engelsk og matematik, i hvilken udstrækning de fik hjælp til deres skolefag m.m. Den sidste dataindsamling blev foretaget, da eleverne gik i 3. g., og bestod ligeledes af et spørgeskema. Udover at besvare samme type spørgsmål som ved forrige dataindsamling, besvarede eleverne spørgsmål om faktorer, som påvirkede deres valg af gymnasieprogram (i studiet skelnes mellem studieforberedende programmer og erhvervs-

forberedende programmer) samt valget af deres fag. Endvidere indgik spørgsmål om deres planer efter gymnasiet.

Rapportens resultater viser, at mellem 20 og 25 procent af de elever, som blev optaget på gymnasiets studieforberedende og erhvervsforberedende programmer, ikke gennemfører uddannelsen på normeret tid, det vil sige, at de ikke havde fået eksamensbevis efter tre år. Frafald er desuden mere almindelig blandt mandlige elever, elever med anden etnisk baggrund, elever fra arbejderhjem, men frem for alt blandt de elever, som har lave karakterer fra grundskolen.

Endvidere viser undersøgelsen, at andelen af elever, som falder fra, er højere ved de erhvervsforberedende programmer end ved de studieforberedende programmer, og at de frafaldne elever trivedes dårligere og oftere blev mobbet, ligesom de ikke fik tilstrækkeligt med støtte i forbindelse med deres uddannelse og var mindre afklarede med hensyn til deres planer efter gymnasiet.

Undersøgelsen viser, at frafaldet er reduceret med cirka fem procentpoint ved de studieforberedende programmer og lidt mere ved de erhvervsforberedende programmer, når man sammenligner resultaterne fra de elever, der påbegyndte deres gymnasiale uddannelse i 2003, med resultaterne fra de elever, som startede i 1998. Studiet peger dog også på, at der findes mindre grupper af elever, hvor frafald er meget hyppigt. Det gælder især kvinder, som vælger mandsdominerede, tekniske erhvervsforberedende programmer. Her beror frafaldet næppe på manglende forkundskaber, eftersom de fleste af disse elever har gode karakterer fra grundskolen. Studiet indikerer således, at gode karakterer fra grundskolen ikke er nogen garanti for at fuldføre en gymnasial uddannelse. Derimod peger studiet på, at mange af de frafaldne kvinder trivedes dårligt i gymnasiet og følte sig mobbet, hvilket kan være en bidragende årsag til, at mange kvindelige elever med gode studieforudsætninger falder fra uddannelsen. Ligeså er der forholdsvis mange elever fra arbejderhjem, som falder fra de naturvidenskabelige og tekniske programmer.

Undersøgelsen konstaterer desuden, at de elever, som falder fra, i mindre udstrækning styres af interesse for deres valgte gymnasieprogram og af deres fremtidige uddannelses- og erhvervsplaner. Derfor anbefales det, at man ved

studievejledningen i højere grad betoner, hvor vigtig elevens interessefokus er for en succesfuld gennemførelse af gymnasiet.

Videre anbefales det, at der, allerede inden eleverne starter i gymnasiet, sættes ind med forstærkning og forbedring af undervisningen i grundskolen i frem for alt læsning, skrivning og regning, mens det frarådes at mindske de teoretiske aspekter ved de erhvervsforberedende gymnasieprogrammer drastisk.

Det hollandske studie

Witte & Rogge (2013) undersøger, hvad der kendetegner elever, der forlader uddannelsessystemet uden at tage en eksamen. Undersøgelsen ser mere konkret på, hvilke(n) faktor(er) der er afgørende for elevens beslutning om at afbryde sin uddannelse. Derudover undersøges det, hvorfor der er forskelle på klasser på den sidste del af grundskolen samt i gymnasiet, hvor nogle klasser har høj frafaldsprocent, mens andre klasser har høj gennemførelsesprocent.

Studiet er baseret på hollandske registerdata fra VOCL (*Voortgezet Onderwijs Cohort Leerlingen*), der gennem en årrække har fulgt en kohorte af børn fra de var 11-12 år, til de forlod gymnasiet med eller uden eksamen. Data er indsamlet fra skolerne, og elever og forældre har udfyldt et spørgeskema både i begyndelsen af det første og i slutningen af det tredje kohorte-år.

I dette studie analyseres data fra 1993-kohorten, som er det første kohorte-år, hvor der er data på 17.697 elever. Der er gennemført multinomiale logistiske regressionsanalyser.

Overordnet viser resultaterne, at eleverne kan inddeles i to grupper. Den ene gruppe af elever, 88 %, består studentereksamen, mens den anden gruppe, 6,49 %, ikke gennemfører gymnasiet og betragtes som frafaldselever. I tal drejer det sig om 1.148 elever, der forlader uddannelsessystemet uden et uddannelsesbevis, når de er mellem 15 og 18 år.

Resultaterne angående det første spørgsmål, det vil sige, hvilke(n) faktor(er) der spiller en afgørende rolle for elevens beslutning om at afbryde sin uddannelse, viser, at elevens køn ikke har en signifikant effekt på, om man tilhører den ene eller anden gruppe. Elevens motivation spiller derimod en afgørende rolle for elevens beslutning om at droppe ud af uddannelsessystemet. Såvel elevernes forestillinger og adfærd som ydre kontekstuelle påvirkninger

fra for eksempel forældrene eller skolen er afgørende faktorer for, hvorvidt eleven gennemfører eller afbryder en uddannelse før tid, det vil sige uden et uddannelsesbevis. Elever, som kan lide at gå i skole, som er positivt indstillede over for deres lærere, som ikke har været nødt til at gå et klassetrin om, og som er koncentrerede i løbet af undervisningen, er mindre tilbøjelige til at falde fra en uddannelse.

Ser man på det andet spørgsmål vedrørende forskellen mellem klasserne på henholdsvis gennemførelse og frafald, viser studiet, at skolen spiller en væsentlig rolle. Elevens motivation, køn, alder, evner og etnicitet er derimod insignifikante faktorer, det vil sige, at de ikke er relateret til det høje frafaldstal i klasser med høj frafaldsprocent. På samme måde er forældre påvirkningen heller ikke signifikant (for eksempel forældrenes deltagelse i forældremøder, forældrenes indstilling overfor barnets gennemførelse af skolen og hyppigheden af samtaler om skolen derhjemme). Der er derimod fem andre faktorer, der er signifikante. Det drejer sig om (1) elevens indstilling til skolen, (2) synet på lærerens indsats/præstation, (3) pjækkeri, (4) det at komme for sent i gang med lektier (hjemmeopgaver) samt (5) forældrenes forhold til lektier. Disse fem forhold har enten positive eller negative virkninger på elevernes gennemførelse. Når elever pjækker fra skolen eller kommer sent i gang med hjemmeopgaver, påvirkes også de andre elever negativt. Pjækkeri og problemer med at motivere sig selv til at komme i gang med lektier distraherer således også de andre elever, hvis risici for frafald ligeledes øges.

Studiet viser, at der er en sammenhæng mellem klassekarakteristika allerede på grundskolens 6. klasse og frafald i gymnasiet. Højere gennemsnitlige evner i klassen er forbundet med lavere frafald. Tilsyneladende har de intelligente elever i klassen positive virkninger på resten af eleverne for eksempel relateret til deres holdning til lektier/det at studere. Der ses en sammenhæng mellem elevernes alder og frafald, det vil sige, jo større aldersvariation mellem eleverne desto større risiko for senere frafald. Klasser med flest drenge klarer sig dårligere end klasser med flest piger.

Store klasse størrelser (antal elever ikke angivet) kan have en negativ virkning på frafald.

Antallet af frafald i klassen er lavere, når en klasses forældre opfatter skolens kvalitet som en vigtig faktor ved valg af skole.

Studiet konkluderer, at frafald ikke udelukkende udspringer af individuelle årsager og derved udelukkende relateret til den enkelte elev og dennes familie, men derimod at skolen selv kan gøre en del for at nedsænke elevernes frafald.

De to tyske studier

I studiet af *Stamm* (2009) undersøges hvilke typer elever, der falder fra en ungdomsuddannelse.

Overordnet set har studiet som formål at udvikle en typologi over frafaldselever ved hjælp af en indgående analyse af heterogeniteten blandt gruppen af frafaldselever. I stedet for at tale overordnet om frafaldselever som én gruppe differentierer studiet blandt frafaldseleverne ved at udarbejde en typologi. Med en typologi bliver det muligt at målrette indsatser ved, at man forstår de individuelle forskelle mellem eleverne samt elevernes styrker, svagheder og behov.

Studiet er udformet som en spørgeskemaundersøgelse. Samplet består af 93 frafaldselever mellem 15 og 19 år (53 mandlige elever og 40 kvindelige elever). Der er anvendt både en regressions- og en associationsanalyse. Følgende er blevet registreret og analyseret i studiet: Elevernes skoleerfaringer (karakterer, ikke bestået klasseset, skoleengagement, succes i skolen, stress og disciplinerende tiltag), familieerfaringer (social baggrund, skilsmisse i familien, frekvens af flytning, familiestørrelse, kvaliteten af forældrenes og øvrig families kontakt, forældrenes monitorering, forstået som kontrollerende eller korrigerende overvågning af barnets uddannelses- og udviklingsproces).

Elevens livsstil er ligeledes undersøgt, hvilket henviser til elevens relationer til andre jævnaldrende (antal venner, grad af integration), fritidsaktiviteter i passiv henseende (for eksempel biograf, at lytte til musik) og fritidsaktiviteter i aktiv henseende (for eksempel at dyrke sport, 'hænge ud med vennerne' samt fritidsarbejde). Tilslut er eleverne blevet spurgt om deres holdninger, normer og autoriteter ved hjælp af spørgsmål til forskellige samfundsregler/påbud.

På baggrund af de indsamlede data udarbejder studiet en typologi, der består af tre akser: adfærd, engagement og præstationer i skolen. Interaktionen mellem disse forhold/faktorer medfører fire typer af frafaldselever: Outsiders, skolefiaskoer (school failures), skoletrætte elever og rebeller/oprørere. Denne typologi viser, at der ikke er tale om en homogen gruppe af frafaldselever.

Outsideren

Outsideren er en frafaldstype, der udgøres af 13 % af de unge (N=12). De (a) viser ingen tegn på problematisk adfærd og (b) har et relativt højt engagement i skolen. Deres skolepræstationer ligger lavere end de elevers, som gennemfører uddannelsen og de skoletrætte elevers præstationer, men højere end de oprørske og skolefiaskoernes præstationer. På trods af at outsidersne ikke er aktive i skoleaktiviteterne, viser studiet, at de har den mest positive skoleprofil blandt de fire frafaldstyper.

Skolefiaskoen

Skolefiaskoen er en frafaldstype, der udgøres af 28 % af de unge (N=26). Disse frafaldstyper karakteriseres som elever, der har et gennemsnitligt til lavt skoleengagement med en gennemsnitlig til dårlig, undervisningsforstyrrende adfærd. De præsterer dårligt i skolen, og deres tilknytning til skolen er svag. Det er den gruppe elever, der er dårligst i stand til at opfylde selv de mindste skolekrav. Deres største problem ligger i en manglende evne til at kunne lære og til at opnå karakterer, der lige akkurat er tilstrækkelige.

Den skoletrætte

Den skoletrætte er en frafaldstype, der udgøres af 24,7 % af de unge, der er droppet ud af skolen (N=23). Denne type har en udpræget ugunstig skoleprofil. Det kommer til udtryk ved elevens utilpassede undervisningsadfærd og en svag tilknytning til skolen. Denne type præsterer kun akkurat tilstrækkeligt, er fjendtligt indstillet overfor skolen, bekymrer sig ikke om sine karakterer og opfatter sig selv som mindre kompetent sammenlignet med andre frafaldselever.

Rebellen

Rebellen er en frafaldstype, der udgøres af 34,4 % af de unge (N=32). Rebellen adfærd er i højeste grad opsigtsvækkende. Det lykkes dårligt nok denne type at

opnå tilstrækkelige karakterer eller at knytte sig til skolen og opfylde skolens krav. Således har rebellen vanskeligheder med det skole- og adfærdsmæssige samt motivationen. Rebellen engagement i skolelivet er lav, og blandt de fire frafaldstyper er det også rebellen, der oftest pjækker og har en udpræget negativ profil.

Alle fire grupper deler de samme risikofaktorer. Risikofaktorerne er knyttet til det at dumpe en klasse, stress og dårlige skolepræstationer.

Studiet konkluderer, at der ligger forskellige grunde bag elevernes frafald. Disse forskelle blandt frafaldseleverne understreger nødvendigheden af, at man differentierer mellem frafaldseleverne, og at der tages højde for deres personlige grunde til at afbryde en ungdomsuddannelse, hvorfor det er vigtigt, at forskellige præventive strategier tages i brug.

Ydermere påpeger studiet, at hvis uddannelsesinstitutionerne skal kunne udvikle resiliens, dvs. modstandsdygtighed i eleven, kan de ikke skabe denne uden at tage elevernes styrker og svagheder i betragtning.

Det andet tyske studie (*Merki, 2011*) undersøger, hvilken betydning indførelsen af statslige afgangseksamener har for elevernes selvregulerede læring i modsætning til tidligere afgangseksamener, der har været klassebaserede. De klassebaserede eksamener henviser til lokalt udviklede eksamensopgaver, som er blevet udviklet på de enkelte skoler af læreren inden for det skolefag, eleverne skal eksamineres i. De statslige afgangseksamener er derimod standardiserede og eksternt udviklede eksamensopgaver for alle statens skoler inden for alle fagene. Selvreguleret læring angår følgende dimensioner ved læring: Kognition, metakognition og motivation.

Studiet er gennemført som et kvasiexperimentelt studie, hvor data er indsamlet i årene 2007, 2008 og 2009 i de to tyske stater Bremen og Hesse. Disse to stater har gennemført ændringer i eksamenssystemet. Bremen har gennemført ændringerne i eksamenssystemet inden for fagene matematik og engelsk i 2008, hvorimod det nye eksamenssystem har været implementeret i tre år i Hesse, siden 2007. Studiets primære analytiske fokus er rettet på Bremen, der fungerer som indsatsgruppen/forsøgsgruppen i fagene matematik og engelsk, da virkningen af eksamensændringen kan måles med det samme. Hesse optræder derimod som kontrolgruppe, hvor man undersøger virkningen af eksa-

menssystemets ændring, når den har været implementeret i længere tid, i dette tilfælde tre år. Data er indsamlet ved hjælp af standardiserede spørgeskemaer fra 37 gymnasier (19 i Bremen og 18 i Hesse), hvor eleverne besvarer spørgsmål vedrørende aspekter ved deres 'selvregulerede læring'. Der er foretaget multi-level-analyser, deskriptiv statistik og lavet difference-in-differences analyser. Studiets resultater viser, at der ikke er omgående generelle effekter forbundet med introduktionen af afgangseksamen på statsligt niveau. Der er kun fagspecifikke effekter på elevernes selvregulerede læring i Bremen. Der ses således klarere ændringer i faget engelsk end i matematik, hvor der inden for matematik omvendt er negative effekter på elevernes vedholdenhed i det første år af eksamenssystemets ændring, men som ikke findes i det andet år. Inden for de andre undersøgte dimensioner i matematik er der ingen effekter det første år. En sammenligning af dataene fra det første år og data fra det tredje år i Bremen viser dog, at der er positive effekter. Data fra det tredje år indikerer, at der er signifikante, positive effekter på elevernes interesse i faget matematik og i deres brug af elaborationsstrategier. Elaborationsstrategier henviser til elevens forberedelse til eksamen uden for skolen. Her prøver eleven for eksempel at huske, hvordan en opgave, som kan tænkes at være en del af eksamen, er blevet løst i klassen.

Denne sammenhæng bekræftes, når data fra Bremen, der senest har indført statsligt baserede eksamener, og Hesse, hvor det nye eksamenssystem har været implementeret i tre år, sammenholdes. Der ses signifikante, positive ændringer henover årene i elevernes interesse for fagene matematik og engelsk, i elevernes brug af elaborationsstrategier og en øget tiltro til egne faglige evner, som alle er dimensioner, der er positivt forbundne med læring i skolefagene. Fælles for Bremen og Hesse er, at indførelsen af statsligt baserede eksamener øger elevernes usikkerhed i forhold til, hvorvidt de vil bestå eksamen, i modsætning til lokalt udviklede eksamener. Der ses ingen signifikante forskelle mellem de to stater i kognitive og metakognitive reguleringsstrategier ved indførelsen af statsligt baserede eksamener. Imidlertid ses positive effekter ved indførelsen af statsligt baserede eksamener på elaboration, monitorering og planlægningsstrategier på den ene side, og på den anden side ses i mindre udstrækning negative effekter i forhold til en øgning af udenadslære.

Sammenfatning vedrørende frafald på de gymnasiale uddannelser

Angående elevfrafald på de gymnasiale uddannelser peger resultaterne på flere faktorer:

De danske studier

- Taxameterordningen er en motiverende faktor for gymnasierne til at fastholde elever
- Fastholdelsesindsatser rettet mod eleverne i form af lektiecaféer og skrivefængsler – målrettet at nedbringe elevernes fravær både fagligt og socialt
- Stærk ledelsesorganisation med tydelige mål og strategier, der kontinuerligt evalueres
- Kvalitetssikring af undervisning
- Lærerstabe med en høj grad af faglighed og kontinuerlig efter- og videreuddannelse
- Varieret undervisning med en høj grad af differentiering
- Årsager til frafald: manglende faglige forudsætninger (især STX og HTX), personlige problemer (især STX, HF og HHX) og manglende engagement og studieteknik (især HTX, HF og HHX)
- Screening af læsekompetencer ved studiets start og en målrettet indsats rettet mod sprogligt svage elever
- Hensyn i skemalægningen er med til at mindske frafald: mellemtimer undgås og på HTX søges timer efter kl. 15 at undgås
- Samarbejde med andre faggrupper fx psykolog og socialrådgiver har effekt i forhold til at mindske frafald
- En god klasserumskultur og godt studiemiljø mindsker frafald
- Tætte lærer-elev-relationer har en positiv effekt på at mindske frafald
- Et tæt samarbejde med Ungdommens Uddannelsesvejledning har effekt på at fastholde elever i en ungdomsuddannelse, der er faldet fra en gymnasial uddannelse
- Personlige støttemuligheder gennem en vejleder, der følger de unge under uddannelsesforløbet
- Teoretisk stof skal afstemmes den enkeltes tempo og formåen

- Sociale arrangementer bidrager til at fastholde de unges engagement.

De svenske studier

- En stor del frafaldselever kommer fra arbejderhjem eller den lavere middelklasse
- Skilsmisse og komplicerede familieforhold kan medvirke til frafald
- Støtteforanstaltninger sættes først i gang, når eleven har taget beslutningen om frafald, hvilket indikerer, at gymnasiets foranstaltninger er for reaktive frem for proaktive
- Aktiv studievejledning medvirker til, at lærerne overgiver ansvaret for den frafaldstruede elev
- Manglende vejledning i uddannelsesmuligheder efter grundskolen: Elever vælger gymnasiet ud fra venner og interesse i et enkelt fag fra grundskolen
- Frafald er mere almindeligt blandt mandelige elever, elever med anden etnisk baggrund, elever fra arbejderhjem og især blandt elever med lave karakterer fra grundskolen
- Studieforberevende programmer kan reducere frafald, men i rapporten fremhæves at 20-25 % ikke gennemfører på normeret tid
- Kvinder, som vælger mandsdominerede tekniske gymnasier, har et større frafald. De fleste af disse elever har gode karakterer fra grundskolen, men frafalder på grund af dårlig trivsel, en følelse af at blive mobbet på trods af gode studieforsætninger
- Frafaldselever har i mindre grad valgt uddannelse på baggrund af interesser og fremtidige erhvervs- og uddannelsesplaner
- Studievejledning kan styrke elevernes gennemførelse ved at betone valget af studieretning ud fra interesser i forhold til gennemførelse af gymnasiet
- Det anbefales, at der i grundskolen sættes ind med en forstærkning af læsning, skrivning og regning
- De teoretiske aspekter ved de erhvervsforberedende gymnasieprogrammer skal nedtones.

Det hollandske studie

- Elevers motivation i forhold til uddannelsen spiller en afgørende rolle i forhold til frafald
- Fem faktorer nævnes som signifikante faktorer i forhold til at mindske frafald: 1) elevens indstilling til skolen, 2) holdningen til lærerens indsats/præstation, 3) pjækkeri, 4) for sent i gang med lektier og 5) forældrenes holdning til lektier
- Højere gennemsnitlige evner i 6. klasse er forbundet med lavere frafald på gymnasiet
- En stor aldersvariation mellem eleverne øger risiko for frafald
- Store klassestørrelser kan have en negativ effekt på gennemførelse
- Frafall er lavere, når forældre opfatter skolens kvalitet som væsentlig i forhold til skolevalg
- Frafall er ikke alene individ- og forældreafhængigt – men også direkte relateret til skolens organisering og kvalitet.

De to tyske studier

- Risikofaktorer knyttet til frafald: det at dumpe en klasse, stress og dårlige faglige resultater
- Præventive tiltag i forhold til frafald skal tage udgangspunkt i elevernes forskellige faglige og personlige profiler
- Elevernes styrker og vanskeligheder skal tages i betragtning, når der udarbejdes fastholdelsestiltag for eleven
- Indførelsen af en statslig, standardiseret og eksternt udviklet afgangseksamen har på sigt en signifikant positiv effekt på elevernes interesse i faget og i deres brug af forberedelsestid til eksamen uden for skolen
- De statslige afgangseksamener har over tid signifikant effekt på interesse for faget, forberedelse og til en øget tiltro til egne evner
- De statslige eksamener øger elevernes usikkerhed i forhold til, om de vil dumpe

- Der ses en positiv effekt på elaboration, monitorering og planlægningsstrategier efter indførelsen af de statslige eksamener
- Der ses en mindre øgning af udenadslære.

Opsummering

Formålet med denne systematiske forskningskortlægning er at besvare et specifikt spørgsmål:

Hvilke politisk håndterbare forhold kan via en målrettet indsats gøre en forskel i forhold til elevoptag, elevfrafald og elevudbytte på de gymnasiale uddannelser?

Målet er at afdække, hvilke politiske tiltag der kan iværksættes i forhold til at sikre elevoptag, et mindre elevfrafald og bedre resultater for elever på de gymnasiale uddannelser. Resultaterne i denne systematiske forskningskortlægning er interessante på flere områder i forhold til politisk håndterbare forhold. I dette afsnit gives et indblik i nogle af de centrale resultater, som er udtaget fra de 18 studier, idet der startes med de danske studier.

Det gælder for danske elever, at gymnasiet opleves som en naturlig fortsættelse af grundskolen. Flere resultater indikerer, at mange elever vælger en gymnasial uddannelse for at udskyde et mere definitivt uddannelsesvalg, hvorfor valget om en erhvervsuddannelse fravælges eller udskydes i første omgang. Dimittender fra STX, der efterfølgende tager en erhvervsuddannelse, føler, at de tre år på gymnasiet ikke er spildte, da de er blevet mere modne, ligesom de mener, at de har fået en opkvalificering af deres kompetencer. Ses dette i relation til at fortsætte i 10. klasse inden valg af ungdomsuddannelse, føler elever efter 10. klasse sig ikke mere socialt eller personligt kompetente.

Resultaterne indikerer, at grundskolen i sin struktur og kultur peger mod og forbereder til gymnasiet. Manglende kendskab til og vejledning i hele den brede vifte af ungdomsuddannelser har en stor betydning i forhold til de unges valg af gymnasiet.

Det opleves endvidere af elever, forældre og lærere mere prestigefyldt at gå i gymnasiet end på en erhvervsuddannelse. Ønsker om en fortsat akademisk

uddannelse har også betydning for valget af en gymnasial uddannelse, da også disse uddannelser opleves som mere prestigefyldte.

I forhold til den danske gymnasireform fra 2005 indikerer resultaterne, at reformen har haft en positiv effekt for elever fra de øverste socialgrupper. Eleverne fra disse socialgrupper får generelt højere karakterer, hvad der peger i retning af, at det især er elever fra uddannelsesvante familier, der profiterer af reformen. Elever fra lave socialgrupper ligger således karaktermæssigt, som de gjorde før reformen.

Det er interessant at se, hvor mange forskellige støtteforanstaltninger der er sat i værk efter gymnasiernes overgang til selveje i 2007. I forhold til støtteforanstaltninger ses, at de kan have en modsatrettet effekt på elevers fortsatte videreuddannelse. På den ene side er de med til at støtte elever i at gennemføre deres gymnasieuddannelse, men på den anden side kan de have den effekt, at eleverne ikke er selvstændige nok til at påbegynde en videregående uddannelse. Det må overvejes, hvor meget støtte det er hensigtsmæssigt at etablere, for at elever kan gennemføre et gymnasieforbøb, hvis resultatet er, at de bliver ringere stillet i forhold til efterfølgende at tage en uddannelse.

I forhold til de forskellige, etablerede støtteforanstaltninger må det overvejes, hvilken betydning taxametersystemet har på etableringen af disse. Det kan overvejes, om det nuværende taxametersystem er med til at fastholde de gymnasiale uddannelser i, at elever, som reelt ikke har potentialet til en gymnasial uddannelse, fastholdes på grund af et økonomisk incitament. Dette kan sættes i forhold til, at de dimittender, der efterfølgende tager en erhvervsuddannelse, er dem med de laveste karakterer fra de gymnasiale uddannelser.

Det kan endvidere også overvejes, om de fastholdelsesstrategier, der er sat i værk på de gymnasiale uddannelser, i virkeligheden er med til at få elever, som i realiteten ønsker en erhvervsuddannelse, til at fortsætte i gymnasiet for at følge venner fra grundskolen, og fordi de har en manglende viden om, hvilke muligheder der reelt er. Dette kan så igen holdes op mod, at de dygtige og målrettede elever på de gymnasiale uddannelser måske ikke får den faglige og sociale udfordring, som de egentlig magter, og som de har brug for på en videregående uddannelse, fordi gymnasiet skal håndtere den svage elevgruppe.

I forhold til frafald på de gymnasiale uddannelser er der, udover de ovenstående fastholdelsesstrategier, flere interessante resultater.

Resultaterne indikerer, at en stærk ledelsesorganisation med tydelige mål og strategier, som kontinuerligt evalueres, har en effekt på fastholdelse af elever. Der opnås også en sikring af god undervisningskvalitet, hvor lærerstaben er karakteriseret ved en høj grad af faglighed og kontinuerlig efter- og videreuddannelse.

Tætte lærer-elev-relationer, en varieret undervisning med en høj grad af differentiering og et godt studiemiljø sammen med en god klasserumskultur er alle faktorer, der er med til at mindske frafald.

I de svenske studier ses endvidere også, at en stor andel af frafaldseleverne kommer fra arbejderhjem eller den lavere middelklasse. Endvidere ses, at frafaldseleverne generelt ikke har valgt en gymnasial uddannelse på baggrund af interesser og fremtidige uddannelses- og erhvervsplaner. Det påpeges endvidere, at støtteforanstaltninger sættes for sent i gang, typisk når beslutningen om frafald stort set er taget.

I lighed med de danske studier peges der på, at en styrkelse af fagene læsning skrivning og regning i grundskolen samt en styrket vejledning i forhold til uddannelsesvalg vil have en positiv effekt på at mindske frafald. Resultaterne indikerer, at studieforberedende programmer kan reducere frafald, men det ses også i dette studies resultater, at 20-25 % af de elever, der har taget disse kurser, ikke gennemfører deres gymnasiale uddannelse på den normerede tid. Et andet nævneværdigt resultat er, at kvindelige elever med gode faglige forudsætninger har et større frafald end mandlige elever på uddannelser, der er domineret af mandlige elever.

I det hollandske studie om frafald indikerer resultaterne, at motivation spiller en afgørende rolle for gennemførelse. Endvidere ses, at elever, der har højere gennemsnitlige evner, har et mindre frafald på de gymnasiale uddannelser. Af risikofaktorer for frafald ses, at en stor aldersvariation mellem eleverne og store klasse størrelser kan have en negativ effekt på gennemførelse. Endelig fremhæves det, at frafald ikke alene er individ- og forældreafhængigt, men i høj grad kan relateres direkte til skolens organisering og kvalitet.

De tyske studiers resultater indikerer, at fastholdelsestiltag skal tage udgangspunkt i elevernes forskellige faglige og personlige profiler. Indførelsen af de statslige standardiserede afgangseksamener har på sigt haft en positiv effekt på elevernes interesse for og forberedelse til de enkelte fag, dog ses en større usikkerhed i forhold til det at dumpe i et fag og opnå dårligere karakterer. Efter indførelsen af de statslige eksamener ses en positiv effekt på elevernes evner til at følge deres egen fremgang og på deres planlægningsstrategier.

Forskningskarakteristik

Dette kapitel giver en samlet karakteristik af forskningen om håndterbare forhold til gavn for fastholdelse, øget optag og forbedrede resultater i de gymnasiale uddannelser. Fremstillingen er baseret på de genbeskrivelser og vurderinger, som medarbejdere i Clearinghouse har gennemført. Der redegøres nærmere for studierne almene, reviewspecifikke samt metodiske/designmæssige karakteristika. Fremstillingen afsluttes med en behandling af studierne forskningskvalitet.

Almen karakteristik

Der er søgt efter undersøgelser, som er publiceret på engelsk, tysk, dansk og svensk, og der inddrages forskning fra Danmark, Sverige, Tyskland, Holland og Schweiz. De undersøgelser, som indgår i analysen, anvender data indsamlet i landene som vist i tabel 3:

Undersøgelsesland	Antal undersøgelser
Danmark	10
Tyskland	2
Holland	1
Sverige	6
Schweiz	4

Tabel 3: Inkluderede undersøgelser fordelt på de lande, hvor der indsamles data (N=23)

Af de 23 undersøgelser, som indgår i kortlægningen, har 10 (44 %) danske data, 2 (9 %) tyske data, 1 (4 %) hollandske data, 6 (26 %) svenske data og 4 (17 %) schweiziske data. Tabellen ovenfor viser således, at knap halvdelen, 44 % af undersøgelserne, er gennemført i Danmark. Herefter følger undersøgelser gennemført i Sverige (26 %), men den resterende andel undersøgelser fordeler sig nogenlunde jævnt mellem henholdsvis Tyskland, Holland og Schweiz.

Metodisk/designmæssig karakteristik

I Tabel 4 vises de anvendte forskningsdesign i de 23 inkluderede undersøgelser. Flere undersøgelser anvender mere end ét design, hvorfor antallet af anvendte design (27) er større end antallet af undersøgelser (23).

Forskningsdesign	Antal undersøgelser
Casestudie	5
Case-control-studie	1
Cross-sectional studie	9
Eksperiment med ikke-randomiseret allokering til grupper (kvasiekperiment)	1
Longitudinelt studie (kohorte)	5
Longitudinelt studie (andet)	1
Review (ikke systematisk)	1
Analyse af sekundære data	4

Tabel 4: Forskningsdesign (N=27 kodninger af undersøgelser; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig)

Som det afspejles i Tabel 4, benytter de inkluderede undersøgelser en række forskellige forskningsdesign. Heraf udgør cross-sectional studier 33 % af det samlede antal anvendte design, mens longitudinelle studier og casestudier udgør henholdsvis 22 % og 19 %. 15 % af de inkluderende undersøgelser benytter sekundære data (typisk hentet fra nationale surveyprogrammer), mens de re-

sterende 11 % udgøres af et enkelt case-control-studie, et enkelt ikke-randomiseret eksperiment samt et enkelt ikke systematisk review.

De anvendte metoder til dataindsamling kan ses i tabel 5:

Dataindsamlingsmetoder	Antal undersøgelser
Kvalitative metoder	8
Kvantitative metoder	14
Mixed Methods	4

Tabel 5: Dataindsamlingsmetoder (N=26 dataindsamlingsmetoder; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig)

De 23 inkluderede undersøgelser anvender forskellige metoder til dataindsamling, og nogle undersøgelser gør brug af mere end én metode. Tabellen ovenfor viser, at godt halvdelen af de inkluderede undersøgelser benytter sig af kvantitative metoder (60 %) efterfulgt af 35 %, som anvender kvalitative metoder, mens et mindre antal undersøgelser (17 %) anvender mixed methods.

Reviewspecifik karakteristik

I dette afsnit belyses de spørgsmål i kortlægningen, der specifikt er rettet mod den forskning om de gymnasiale uddannelser, som vedrører elevoptag, elevfracfald og elevresultater. De inkluderede undersøgelser kan med andre ord have følgende tre formål (1) Optagelsesvalg: at undersøge, hvad der får unge til at vælge at søge ind på en gymnasial uddannelse, (2) Elevfracfald og fastholdelse: at undersøge, hvad der får flest unge til at gennemføre en gymnasial uddannelse, og (3) Elevudbytte og resultater: at undersøge, hvad der får flest unge til at præstere optimalt i gymnasiet.

Fordelingen af undersøgelsesernes overordnede fokus fremgår af Tabel 6:

Overordnet fokus	Antal undersøgelser
Optagelsesvalg	11
Elevfrafald og fastholdelse	10
Elevudbytte og resultater	7

Tabel 6: Undersøgelseernes overordnede fokus

(N=28 kodninger af undersøgelser; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig)

Det fremgår af tabellen, at 48 % af de inkluderede undersøgelser har det overordnede formål at undersøge elevoptag på de gymnasiale uddannelser, og at 43 % af undersøgelserne har til formål at undersøge elevfrafald og fastholdelse. Fordelingen mellem undersøgelser, der har til formål at undersøge elevoptag og undersøgelser, der har til formål at undersøge elevfrafald og fastholdelse, er altså meget jævn, mens 30 % af undersøgelserne har til formål at undersøge elevudbytte.

En karakteristik af, hvordan de inkluderede undersøgelser kan klassificeres i forhold til policy, kan ses i Tabel 7:

Hvordan kan undersøgelsen klassificeres i forhold til policy?	Antal undersøgelser
Konsekvenser af eksisterende policy	9
Konsekvenser af politiske ændringer	7
Andet	5
Uklart	2

Tabel 7: Undersøgelseernes klassificering (N=23)

Det fremgår af tabellen, at ni (39 %) af de inkluderede undersøgelser undersøger konsekvenser af eksisterende policy, mens syv undersøgelser (30 %) undersøger konsekvenser af politiske ændringer. Fem af de inkluderede undersøgelser (22 %) undersøger dog noget andet, som for eksempel uddannelsesvalg og

årsager til elevfrafald. Det er imidlertid uklart, hvordan de resterende to undersøgelser (9 %) kan klassificeres i forhold til policy.

Vurdering af forskningskvalitet og evidensvægt

Som indledning til dette afsnit er det væsentligt at fastslå, at kvalitetsvurderingen af forskningens resultater og standard udelukkende tager udgangspunkt i de beskrivelser, der er fremført af forskerne selv i de dokumenter, som udgør hvert enkelt studie. Det betyder, at kvalitetsvurdering og bestemmelse af evidensvægt udelukkende forholder sig til og vurderes på baggrund af forskningens egen afrapportering. Der kan således ikke kommenteres på primærforskningens proces, forløb, analyse(r) og data udover, hvad der er blevet transparent fremlagt. Vurderingen af kvaliteten af de 23 inkluderede studier er således alene baseret på de rapporter, bøger, tidsskriftsartikler og afhandlinger, som er publiceret om dem.

I første omgang vil der her blive set på undersøgelsernes generelle forskningskvalitet, dvs., i hvilken udstrækning en undersøgelse med et givent sigte er gennemført og afrapporteret efter alment gældende standarder for videnskabeligt arbejde. Derefter vil der blive bestemt en samlet evidensvægt for hvert af de 23 studier.

Tabel 8 nedenfor viser svarene på spørgsmålene i EPPI-spørgerammen, som direkte anvendes til at vurdere studiernes forskningskvalitet. Herved gives et overblik over den generelle forskningskvalitet i forhold til afrapporteringsstandarder:

Spørgsmål	Ja, antal studier	Nej, antal studier
Er konteksten for undersøgelsen tilstrækkeligt beskrevet?	22	1
Er undersøgelsens formål klart afrapporteret?	23	0
Er der en tilstrækkelig beskrivelse af samplet anvendt i undersøgelsen, samt af hvordan samplet blev identificeret og rekrutteret?	19	4
Er der en tilstrækkelig beskrivelse af metoder brugt til dataindsamling?	20	3
Er der en tilstrækkelig beskrivelse af metoder anvendt til analyse af data?	20	3
Er undersøgelsen beskrevet med tilstrækkelig transparens?	21	2
Undgår forfatterne selektionsbias i afrapporteringen? (afrapporteres der om alle relevante fund?)	23	0

Tabel 8: Undersøgelsesernes generelle forskningskvalitet i forhold til afrapporteringsstandarder. (N=23)

Tallene i tabellen ovenfor giver ikke umiddelbart anledning til bekymring, da forskningskvaliteten i undersøgelserne generelt er høj. Det gælder på tværs af dataindsamling, design, reliabilitet, validitet og dataanalyse. Undersøgelsesernes beskrivelse af anvendelse af samplings- og dataindsamlingsmetoder samt dataanalyse er tilstrækkelig i henholdsvis 83 %, 87 % og 87 % af undersøgelserne. Dertil fremgår det af tabellen, at 91 % af undersøgelserne lever op til kravet om transparens, og samtlige 23 undersøgelser formår at undgå selektionsbias (systematiske fejl) i afrapporteringen. Samlet kan der observeres en generelt høj forskningskvalitet på tværs af tabellens variable.

I Tabel 9 nedenfor gives et overblik over kvalitetsvurderingen af den forskning, der bliver afrapporteret i de inkluderede studier:

Spørgsmål	Ja, i høj grad, antal studier	Ja, i nogen grad, antal studier	Nej, antal studier
Var det valgte forskningsdesign helt passende til besvarelse af undersøgelsens forskningsspørgsmål?	15	8	0
Er der gjort tilstrækkeligt forsøg på at etablere reliabilitet i forhold til dataindsamlingsmetoder?	11	9	3
Er der gjort tilstrækkeligt forsøg på at etablere reliabilitet i forhold til dataanalysemetoder?	10	11	2
Er der gjort tilstrækkeligt forsøg på at etablere validitet i forhold til dataindsamlingsmetoder?	9	11	3
Er der gjort tilstrækkeligt forsøg på at etablere validitet i forhold til dataanalysemetoder?	10	11	2
Kan anvendt forskningsdesign og undersøgelsesmetode udelukke systematiske fejl (bias), som kunne føre til alternative forklaringer på undersøgelsens resultater?	12	10	1
Behandles generaliserbarhed i undersøgelsen?	11	NA	12
I lyset af ovenstående forhold er revieweren af undersøgelsen uenig med forfatterne i undersøgelsens fund og konklusioner?	0	NA	23

Tabel 9: Kvalitetsvurderinger af afreporteret forskning (N=23)

Heller ikke Tabel 9 giver umiddelbart anledning til bekymring i forhold til forskningskvalitet. Knap halvdelen af de inkluderede undersøgelser lever således i høj grad op til almene krav om reliabilitet i forhold til dataindsamlings- og dataanalysemetoder (henholdsvis 48 % og 43 %) og validitet i forhold til dataindsamlings- og dataanalysemetoder (henholdsvis 39 % og 43 %), mens godt halvdelen af undersøgelserne undgår bias (52 %). Lægger man de undersøgelser, der lever op til disse kriterier "i nogen grad" til disse andele, viser tabellen, at 20 (87 %) af de inkluderede undersøgelser i høj eller nogen grad lever op til kravene om reliabilitet og validitet i forhold til dataindsamlingsmetoder, mens 21 (91 %) af undersøgelserne i høj eller nogen grad lever op til kravene om re-

liabilitet og validitet i forhold til dataanalysemetoder. Samme tendens kan observeres i forhold til spørgsmålet, hvorvidt undersøgelsens anvendte design og undersøgelsesmetode i høj eller nogen grad kan udelukke bias (96 %). Alle undersøgelser med undtagelse af en enkelt undgår altså systematiske fejl (bias). Således lever kun en meget lille andel af de inkluderede undersøgelser slet ikke op til kriterierne.

Der tages stilling til studiets generaliserbarhed i kvalitetsvurderingen i spørgsmålet: "Behandles generaliserbarhed i studiet?". Her kan det konstateres, at lidt over halvdelen af de inkluderede undersøgelser (52 %) enten ikke tager stilling til generaliserbarhed, eller at resultaterne ikke kan siges at være generaliserbare, mens 48 % af undersøgelseerne tager stilling til generaliserbarhed på forskellig vis.

I forhold til spørgsmålet om, hvorvidt revieweren var uenig med forfatterne om undersøgelseernes fund og konklusioner, viser tabellen, at dette ikke er tilfældet i nogen af de 23 inkluderede undersøgelser. Det vurderes også, at det valgte design i høj grad var velegnet til besvarelse af undersøgelsens forskningsspørgsmål i 65 % af de inkluderede undersøgelser.

Tabel 10 viser fordelingen af den samlede evidensvægt for alle 23 undersøgelser:

Evidensvægt			
	Høj evidens	Middel evidens	Lav evidens
Evidens A: Når der tages højde for al kvalitetsvurdering, hvor pålidelig er da undersøgelsen mht. at besvare undersøgelsens egne forskningsspørgsmål?	8	13	2
Evidens B: Hvor passende er undersøgelsens anvendte forskningsdesign og analyse til at besvare reviewspørgsmålet?	9	13	1
Evidens C: Hvor relevant er undersøgelsens særlige fokus (begrebsmæssigt, kontekst, sample og målinger) for besvarelse af reviewspørgsmålet?	2	17	4
Evidens D: Samlet evidens	4	14	5

Tabel 10: Studiernes samlede evidensvægt (N=23)

Den samlede evidens D fremkommer som en samlet vurdering af evidens A, B og C. Evidens A er vurderingen af, om undersøgelsen i sig selv er troværdig. Dette er baseret på en lang række forskningsmetodiske vurderinger af undersøgelsens kvalitet vurderet på undersøgelsens egne præmisser. Evidens B er vurderingen af, om undersøgelsen har et forskningsdesign og en analyse, der er relevant i forhold til denne kortlægning. Evidens C er vurderingen af, om undersøgelsen i sit indholdsmæssige fokus (begreber, kontekst, sampling) er relevant for det aktuelle reviewspørgsmål. Evidens D er den samlede vurdering af en undersøgelses evidens. Evidens A til evidens D er i forskningskvalitetsvurderingen forbundet med tre niveauer: En lav evidensvægt, en middel evidensvægt eller en høj evidensvægtning.

I denne kortlægning viser resultatet af forskningsvurderingerne, at 17 % af de inkluderede undersøgelser har samlet høj evidensvægt, 61 % har en samlet middel evidensvægt, og 22 % af undersøgelserne har en samlet lav evidensvægt.

Da der ikke kan fæstes lid til resultaterne i de fem undersøgelser med en samlet lav evidensvægt, kan de ikke bruges til at besvare reviewspørgsmålet om, hvilke politisk håndterbare forhold der kan, via en målrettet indsats, gøre en forskel i forhold til elevoptag, elevfrafald og elevudbytte på de gymnasiale uddannelser. De øvrige 18 undersøgelser indgår i besvarelsen af reviewspørgsmålet.

Litteraturliste

- Danske Gymnasieelevers sammenslutning (2013). *Resultater 1.g-undersøgelse*. Danske Gymnasieelevers sammenslutning.
- Danmarks Statistik (2013). Fortsat uddannelse efter gymnasiet 2012. *Nyt fra Danmarks Statistik*, 296, 1-2.
- Gough, D., Oliver, S., & Thomas, J. (2012). *An introduction to systematic reviews*. London: SAGE Publications.
- Munkøe, M., & Christensen, G. L. (2012). Det rigtige uddannelsesvalg. *Dansk Erhvervs Perspektiv*, 13, 1-8.

Referenceliste over inkluderede studier

- Andersen, D. (2005). 4 år efter grundskolen. 19-årige om valg og veje i ungdomsuddannelserne. København: AKF.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2011). *Studiekompetence. Pejlemærker efter 2. gennemløb af gymnasiereformen*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2012). 10. klasse – på vej mod ungdomsuddannelse. Anden del af evalueringen af 10. klasse. København. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2012). Betydningen af studenternes sociale baggrund før og efter reformen. Effekter af gymnasiereformen. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2013). Studenter i erhvervsuddannelserne. En undersøgelse af gymnasiale dimittenders valg og veje gennem uddannelsessystemet. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- Eberle, F., Gehrler, K., Jaggi, B., Kottonau, J., Oepke, M., Pflüger, M., ... Quesel, C. (2008). *Evaluation der Maturitätsreform 1995 (EVAMAR). Schlussbericht zur Phase II*. Bern: Staatssekretariat für Bildung und Forschung.
- Egelund, N., Mehlbye, J., Hjelm, U. (2011). Gymnasier der rykker. En kvalitativ undersøgelse af udvalgte gymnasier i Region Hovedstaden. København: AKF.
- Espersen, L. D., Eiberg, M., & Andersen, D. (2011). Veje til Ungdomsuddannelse 2. Kvalitative interview med skoleledere, lærere, elever og UU-vejledere. København: SFI.

- Hertzberg, F. (2007). Gymnasievalet och bilder av framtiden på en etniskt delad arbetsmarknad. I: Dahlstedt, M., Hertzberg, F., Urban, S., Ålund, A. (Red), *Utbildning, Arbete, Medborgarskap* (s. 129-158). Umeå: Boréa Bokförlag.
- Hupka-Brunner, S., Meyer, T., Stalder, B. E., & Keller, A. (2011). PISA-Kompetenzen und Übergangswege: Ergebnisse aus der Schweizer TREE-Studie. I: Krekel, E. M., & Lex, T. (Red), *Neue Jugend, neue Ausbildung? Beiträge aus der Jugend- und Bildungsforschung* (s. 173-188). Bielefeld: Bundesinstitut für Berufsbildung.
- Jensen, U. H., & Jensen, T. P. (2005). Unge uden uddannelse. Hvem er de, og hvad kan der gøres for at få dem i gang?. København: SFI.
- Kleine, L., Birnbaum, N., Zielonka, M., Doll, J., & Blossfeld, H.-P. (2010). Auswirkungen institutioneller Rahmenbedingungen auf das Bildungsstreben der Eltern und die Bedeutung der Lehrerempfehlung. *Journal for Educational Research Online*, 2(1), 72-93.
- Lindberg, E., & Wilson, T. L. (2010). Management by Objectives: The Swedish Experience in Upper Secondary Schools. *Journal of Educational Administration*, 49, 62-75.
- Merki, K. M. (2011). Effects of the Implementation of State-Wide Exit Exams on Students' Self-Regulated Learning. *Studies in Educational Evaluation*, 37, 196-205.
- Pless, M., & Katznelson, N. (2005). Niende klasse og hvad så? – en midtvejsrapport om unges uddannelsesvalg og overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse og arbejde. København: Center for Ungdomsforskning.
- Ramseier, E., & Gnos, C. (2008). Die neue Maturitätsausbildung im Kanton Bern: Schlussbericht zum Evaluationsprojekt. Bern. Bildungsplanung und Evaluation.
- Skolverket (2007). Varför hoppade du av?: En studie om orsakerna till att ungdomar byter studieriktning eller hoppar av gymnasiet. Stockholm: Skolverket.
- Stamm, M. (2009). Typen von Schulabbrechern. *Die Deutsche Schule*, 2, 168-180.
- Statens offentliga utredningar (2013). Ungdomar utanför gymnasieskolan - ett förtydligt ansvar för stat och kommun. Delbetänkande av Utredningen om unga som varken arbetar eller studerar. Stockholm: Fritze.

Svensson, A. (2008). Genomströmningen i gymnasieskolan : en studie av elever som antogs till gymnasieskolan hösten 2003. Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet.

UNI-C (2005). Frafald på de gymnasiale uddannelser - en undersøgelse af frafald på de gymnasiale institutioner foretaget i foråret 2009. København: UNI-C.

Vamstad, J. (2008). Valfri välfärd: En studie av valfrihet i gymnasieskolan, missbruksvården och äldreomsorgen. Ersta Sköndal högskola.

Witte, K. D., & Rogge, N. (2013). Dropout from Secondary Education: all's well that begins well. *European Journal of Education*, II, 131-149.

